№ 35 Należytość pocztowa opłacona ryczałtem. פרייז 20 גראשען זיבעטער יאָהרגאַנג. CZĘSTOCHOWER CAJTUNG

טשענסטאָכאָווער צייטונג

Bibljoteka Jagiellońska Kraków Św. Anny 19

ערשיינט יעדען פרייטאג.
רעדאקציע און אדמיניסטראציע
ערשטע אַלעע 6. טעלעפאָן 201.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז
א נומער 20 גראשען.
שריפֿט: פֿון רעדאקציע און אדמיניסטראציע:
Częstochowa, Aleja 6. telefon 201.

פאר'ן טעקסט ... נאָכ'ן טעקסט 18 גראשען
אין טעקסט 60 גראשען.
פאר'ן אינהאלט פון די אַנאָנסען איז די רעד. נישט פֿאַראַנטוואָרטליך.

Piątek dn. a 31 sierpnia 1928 | ליכט-צינדען 6,11 | פרייטאג, פ׳ תבא ט״ז אלול תרפ״ח.

איז זאל פון פּיטרלעשטער פרייטאג 31 אויגוסט, שבת 1 סעפטעמבער 8 אוונד

צוויי גרויסע ליטעראריש - מוזיקאליש- עקספּערימענטאלע אָוונדען

מיט'ן אנטייל פון די וועלט-בעריהמטע ארטיסטען:

1 טייל: וויערא שוואַלאָוואַ, ארטיסטין פון דער מאסקווער אָפּערע. י. מעסעריני, העלדען-טענאר, ארטיסט פון דער לעמבערגער אָפּערע. ניקאָ, זענאָן, יאַניסי, זינגער-הומאריסט פון די קאווקאזער סצענעס.

2-טע טייל: וו. וווירליטש — דער בעריהמטער אין פוילען און אין אויסלאנד טעלעפּאַט. „די געהיימניסע פון ספּיריטיסטישע סעאַנסען". חוץ דעם א רייהע אינטערעסאנטע עקספּערימענטען פון אויפטריט פון וועלכע עס וועט אדורכפיהרען און וויסענשאפטליך בעגרינדען סטאַניסלאַוו וווירליטש.

בילעטען פון 1,50 ביז 6 זל. פריהער צו בעקומען אין „רענעסאַ" אלעע 21, אין טאג פון פארשטעלונג פון האלב 7 אין דער קאסע פון טעאטער.
בעמערקונג: פאר שול-יוגענד איינגאנגס בילעט נאָר 1 זל.

מיר האבען דעם כבוד מיטצוטיילען די געעהרטע קונדשאפט, אז דעם 28 שטערפיען ד. י. האָבען מיר געעפענט

אין טשענסטאָכאָוו, צווייטע אלעע 21

א פאבריקס-געוועלב, וועלכעס איז פערזעהען מיט די איסארבייטונגען פון אונזער פאבריק, די בעסטע סאָרטען שאָקאָלאד און צוקערווארג, וואו מען פערקויפט צו פאבריקס-פרייזען.

צוויי מאל אין דער וואך פרישע שאָקאלאד.

מיט האַכטונג

שאָקאָלאַד - פאבריק „פלוטאָס" אַקצ. געז. אין ווארשא

פיליע אין טשענסטאָכאָוו
אלעע 21.

טשענסטאָכאָווער יודישע פרויען!

די פערוואלטונג פון דער בית יעקב שולע מאכט בעקאנט דאס היי-יאהר וועט געדאַווענט ווערען די ימים נוראים מיט די בעסטע בעלי תפלות אין דער

שולע סטראַזשאצקא 11.

בילעטען פאר פרויען צו צונעמען צו בעקומען אין דער שולע סטראַזשאצקע 11 אלע טאג פון 5 ביז 8, פאר מענער אומזאנסט.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

מיר מאכען בעקאנט, אז פון זונטאג פ׳ נצ״ויל ווערען פערדינגען פלעצער פאר מענער און פרויען צו דאווענען די ימים-נוראים און א גאנץ יאהר אין ביהמ״ד „מחזיקי הדת" נאַדרזעטשנאַ 50 מיט גוטע בעלי-תפלות.

ווער עס וויל דערהאלטען די פאראיאהריגע פלעצער דארף נישט צע-גערען נאר באלד דינגען, כדי דער פלאץ זאל נישט פערנומען ווערען.
בילעטען צו בעקומען אין ביורא פון ת״ת, וועלכע איז אָפען א גאנצען טאג.
די פערוואלטונג פון ת״ת „מחזיקי הדת".

לשמוע אל הרנה ואל התפלה׳

די חברה אהבת אחים אָרדענט איין אויף די ימים-נוראים א מנין אין זאל פון טורן - און ספּאָרט-פעראיין אָגראָדאָוואַ 22, ווי עס וועלען דאווענען די בעסטע בעלי-תפלות.

בילעטען צו זעהר מעסיגע פרייזען זענען שוין צו בע-קומען ביי די ה״ה מלך אייזענבערג סטראַזשעצקא 8 און חיים לאנדסמאן אָגראָדאָוואַ 29.

א אנשטענדיגער יונגט
אין א פארבטו - געשעפט

ווערט זאָפאָרט געזוכט

ערקונדיגען זיך אין רעדאקציע פאר א.

מעלדונג.

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט, אז די לערן-יונגלעך וועלכע זענען פערשריבען אויף די אָוונד-קורסען דארפען זיך מעלדען מאָנטאג דעם 3 סעפטעמבער 7 אָוונד אין דער האַנדווערקער-שולע.

אייַלט זיך צו און בעזוכט דאס ניי-געעפענטע געשעפט פון

א. גרינבערג, 1 אלעע 14

וואו איהר קענט בעקומען אלערליי דאַמען - פאַלטען׳ס לויט די נייעסטע מאָדעלען, אויך מענער - אַנציגער, פאַלטענס, פעלצען און קינדער - אַנציגלעך.

עס ווערען אויך אָנגענומען אלערליי בעשטעלונגען פון דאמען און מענער קאָנפעקציע, און עס ווערט אויסגעארבייט אין דער אייגענער ווערקשטעל.

רעעלע בעהאנדלונג.

מיט אכטונג א. גרינבערג, אלעע 14.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

די גבאים פון דער חברה „סומך נופלים" מאכען בעקאנט, דאס היי-יאהר וועט גע-דאַווענט ווערען די ימים נוראים מיט די בעסטע בעלי - תפלות אין זאל „עוואַנגעליצקי", ערשטע אלעע 14 (הויז ה׳ פראנקע).

בילעטען פאר מענער און פרויען שוין צו בעקומען ביי ה׳ שערער, נייער מארק 13.

אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אוים אונזער חבר און פאמיליע קאַפינסקי צום טויט פון זייער חיים - געליבטער פרוי און מוטער

פעריל נ״ע

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
די לאָקאַטאָרען.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל דער פאמיליע שטשעקאָק צום טויט פון זייער חיים-געליבטען מאן און פאטער

בעריל נ״ע

וועלכער איז אין די בליהענדסטע יאהרען אוועקגע-ריסען געוואָרען.
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
פאמיליע אורבאך.

Z okazji zaręczyn siostry mojej BALI z p. IZACHAREM KONSENSEM, życzę im, aby promień szczęścia był nieodstępnym towarzyszem ich życia.
Bronia Altmanówna.

Z intencji zaręczyn siostry mojej BALI z p. IZACHAREM KONSENSEM, życzę wiele szczęścia i zadowolenia w życiu.
Adolf Altman.

Z okazji zaręczyn p. BALI ALTMANÓWNY z panem IZACHAREM KONSENSEM życzę wiele szczęścia.
Helena Bidówna.

Z intencji zaręczyn panny BALI ALTMANÓWNY z panem IZYDOREM KONSENSEM życzymy aby promień szczęścia był nieodstępnym towarzyszem Waszego życia.
SAMUELOWIE ROZENCWAJG.

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ברודער און שוואגער צו דער חתונה פון זייער טאכטער קאַראַלאַ נאָוואַק מיט ה׳ משה מאיע-ראָוויטש. דעם יונגען פאר ווינשען מיר א בליהענדע צוקונפט.
אברהם נאָוואַק און פרוי.

Z okazji zaręczyn p. FRANI GOTAJNERÓWNY z p. ZYGMUNTEM LAUDONEM z Będzina serdeczne życzenia składają
ŚWIDERSCY, GĄSIOROWICZOWIE i MENDLOWIE.

Z okazji zaręczyn p. Frani Gotajnerówny z p. Zygmuntem Laudonem, życzymy Wam, aby promień szczęścia był nieodstępnym towarzyszem Waszego życia
Snopkowski, Kielczygłowski i Rzeżak

Z intencji zaręczyn koleżanki naszej FRANI GOTTAJNERÓWNY z p. ZYGMUNTEM LAUDONEM życzymy wiele szczęścia
Regina Haler,
Regina i Wolf Glidman.

די הארציגסטע ברכות מיין חבר און פריינד זלמן ווייסמאן צו זיין חתונה מיט פרל. מאַניא שליין פון קראקא.
מרדכי קויפמאן.

Gimnazjum męskie i żeńskie
Tow. Żyd. Szkół Średnich w Częstochowie
z prawami szkół państwowych.

ul. gen. Dąbrowskiego 3-a, Tel 158.

W czwartek, dnia 30 sierpnia 1928 r. rozpoczęły się egzaminy do Gimnazjów Towarz. Żyd. Szkół Średnich w Częstochowie.

Dalszy ciąg egzaminów za kilka dni. Zwraca się uwagę, że wskutek rozporządzenia Kuratorjum w zimie egzaminów nie będzie.

Nowy rok szkolny rozpocznie się w poniedziałek, dnia 3 września. Młodzież zgromadzi się o godz. 9 w szkole.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.

די פערוואלטונג פון די אגודת ישראל מאכט בעקאנט אז פון זונטאָג, פ׳ נצבים וילך הב״על אן ווערען פערדינגען פלעצער פאר פרויען צו דאווענען די ימים נוראים הב״על און ביהמ״ד פון די אגודה סטראַזשאַצ-קאַ 8 וועלכעס איז פערזעהען מיט גוטע בעלי תפילות.

ווער עס וויל דערהאלטען דעם פאראיאהריגען פלאץ מוז זיך מקדים זיין און נישט פערנאכלעסיגען. בילעטען צו בעקומען אין ביהמ״ד פון דער אגודת סטראַזשעצקא 8 יעדען טאג פון 5 ביז 9 אָוונד.
די פערוואלטונג:

אין דער שוהל פון ר׳ משה האלטער, אָגראָדאָוואַ 14 איז צו בעקומען פלעצער צום דאווענען פאר מענער און פרויען זעהר בעקוועהם און ליכטיג. פרייזען פון 5 זלאָטעס אָן.

חגבאים: ש. מיסקא, נייער מארק 8, משה דויאַלאָווסקי, אלטער מארק 23.

נ״ט פעריל קאפינסקא

איז געשטאָרבען נאך קורצע ליידען אין עלטער פון 67 יאָהר.
די לויה איז פערגעקומען דינסטאג פ׳ תבא, י״ב לחודש אלול תר״פח.
גלייכצייטיג דאנקען מיר די אלע, וועלכע האבען אבגעגעבען דעם לעצטען כבוד אונזער פערשטארבענע פרוי און מוטער.

די אין טיפען טרויער פערבליבענע
מאַן, זיהן, טאכטער, איידעם, שניר, אייניקלעך און פאמיליע.

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חבר ליפמאַן קאַפינסקי צוליעב׳ן פלוצלונגען טויט פון זיין אונ-פערגעסליכער

מוטער

טיעף געריהרטע
געברידער האפמאַן, רעכניץ, לאַקס און בלאנער.

זונטאג י״ז אלול (דעם 2 סעפטעמבער) 12 פארמיטאג וועט אויף דעם בית-עלמן פארקומען די ענטהילונג פון דער מצבה פון אונזער אונפערגעסליכער פרוי און מוטער

נ״ע פריידיל שעהנפעלד

און ס׳וועט געמאכט ווערען א הזכרה אויפ׳ן קבר, צו וועלכער עס ווערען פערבעטען פערוואנדטע און גוטע פריינד פון דער פערשטארבענער

מאן און קינדער.

בעמערקונג: די פערזאָנען וואס ווילען אנטייל נעמען ווערען געבעטען צו קומען 11 א זייגער אין דער וואוינונג, סטראַזשעצקא 14, פון וואו מען וועט ארויספאָהרען אויפ׳ן בית עלמן.

פאר'ן נייעם שול - יאהר.

— II —

מיר חזרן נישט דא איבער אויפ-רעכענען אלץ וואס ס'איז במשך דעם יאהר געשריבען געווארען און די אלע פלאנען און פראיעקטען, וואס זיינען פראיעקטירט געווארען וועגען אויסבע-סערן דעם שול-וועזען אין פוילען בכלל און דאס יודישע שול-וועזען בפרט, ווייל אונז אינטערעסירט איצט נאר דאס יודישע שול-וועזען ביי אונז אין טשענסטאכאו.

כמעט אלע סוגים ערציהונגס-אנש-טאלטען, וואס עקזיסטירען ביי אונז זיי-נען קריטיקירט געווארען און מען האט ביי יעדער געלעגענהייט אנגעוויזען אויף די פעהלערן, וואס געפינען זיך דארט, וועלכע דארפען בעזייטיגט און אויסגעבעסערט ווערען, אבער ווי מיר האבען שוין אויבען דערמאנט איז קיין שום פלאן נישט פערווירקליכט געווא-רען און קיין שום אויסבעסערונג איז נישט פארגעקומען.

נעמען מיר קודם כל די עלעמענ-טארע ערציהונגס-אנשטאלטען וואו עס לערנען די קינדער, וועלכע טרעטען ערשט אריין אין סטודיום, דאס זיינען אונזערע אלטע חדרים און די תלמוד-תורה'ס און דאן קומען די פאוושעכנע שולען.

בנוגע די ערשטע, די חדרים, האל-טען מיר אלע, אז דאס לערנען דארט איז איינגאנצען א הפקר-זאך, די חדרים האבען נישט קיין שום פראגראם און זיי שטעהען נישט אונטער קיין שום אויפזיכט. דער אייגענטימער פון חדר האלט דאס פאר א געשעפט אזוי ווי א קראם, דער אונטערשייד איז בלויז בלויז דער וואס אויף אנדערע סחורה וואס יעדער איינער קויפט איז דער קויפער מעהר-ווייניג א מבין און מייסט אבצושאצען אויב די סחורה וואס מען גיט איהם איז גוט און ענטשפרעכענד לויט זיין געברויך, איז אבער ביי דער ערציהונג פון זיין קינד זעלטען וועהר ווייניג מענשען מבינים צו פערשטעהן און צו הויפען אויב דער מלמד גיט זיי די געהעריגע און פאסיגע סחו-רה און ווען עס טרעפט שוין איינער וואס פערשטעהט יא וואס צו פער-לאנגען און צו פאדערן, איז קודם-כל איז ער גראד א פערנומענער מענש וואס האט נישט קיין צייט זיך מיט דעם צו פערנעמען, און בעזונדער איז ער א יחיד, וואס קאן ביים בעסטען ווילען גארנישט אויפטוהן.

און וועגען דעם איז גראד ביי אונז ספעציעל פיעל גערעדט געווארען, אויף איינער פון די זיצונגען פון קהלה-ראט האט א פרנס אויפמערקזאם געמאכט אז עס איז דער חיוב פון דער קהלה זיך צו פערנעמען מיט דער חינוך-פראגע, איבערהויפט מיט די חדרים און ער האט פראיעקטירט אז ס'זאל געשאפען ווערען אלס מוסטער א שטאדטיש חדר אדער זאל דאס זיך רופען שולע, וועלכע זאל לערנען לויט א ספעציעלען פראגראם, וואס וועט אויסגעארבייט ווערען דורך א קאמי-סיע. דער דאזיגער פארשלאג איז דורכ'ן פחות-ראט אין פרינציפ אנגענומען גע-ווארען און ס'איז זאגאר צו דעם צוועק ארויסגעשטעלט געווארען א געוויסע סומע אין קהלה-בודזשעט.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם האבען מיר דאן אין דער „טשענסטאכאווער צייטונג" פראיעקטירט אז ס'זאל גע-שאפען ווערען דורך דער קהלה א שול-ראט, וועלכער זאל האבען די גע-העריגע אויפזיכט איבער אלע חדרים וואס געפינען זיך אין שטאדט, דער שול-ראט זאל אויסארבייטען א פראג-ראם אדער עטליכע פראגראמען פאר עטליכע טיפען חדרים, און ער זאל האבען א אינספעקטאר אדער עטליכע אינספעקטארען וועלכע זאלען קאנ-טראלירען די חדרים וואס וועלען זיך שטעלען אונטער דער אויפזיכט פון דער קהלה אז זיי זאלען זיך פיהרען לויט דעם פאר זיי פערגעשריבענעם פראגראם. דער דאזיגער פראיעקט איז דאן דורך אונז אלזייטיג בעהאנדעלט געווארען, אבער נישט פון דער ער-שטען און נישט פון דעם צווייטען פראיעקט איז גארנישט געווארען און אלץ איז געבליבען ווי געוועזען.

בנוגע די תלמוד תורה'ס האבען מיר אין טשענסטאכאו צווי די „תלמוד תורה העירוני" וועלכע ווערט אויסגע-האלטען דורך דער קהלה, און די „מחזיקי הדת", די ערשטע די „תלמוד תורה העירוני" בעפינדעט זיך אין א גרונדליכער רעארגאניזאציע, ווייל אין איהר איצטיגען מצב איז די דא-זיגע אינסטיטוציע האט נישט ענט-שפרעכענד און צונעפאסט צום נאמען „שטאדטישע תלמוד תורה" וועלכען זי טראגט, און די צווייטע די תלמוד תורה מיט'ן נאמען „מחזיקי הדת" איז זאגאר א אינסטיטוציע פאר זיך מיט א בעזונדערע פערוואלטונג, אבער זי נעמט געלד פון דער גאנצער שטאדט, און בעקומט א בעדייטענדע סובסידיע פון דער קהלה און דארי-בער האט מען געהאט דאס רעכט א דעת צו זאגען ווי אזוי די ערציהונג פון די עטליכע הונדערט ארימע קינ-דער וואס לערנען דארט זאל געפיהרט ווערען.

אבער טראץ דעם וואס עס איז א בעוואוסטע זאך אז אין דער תלמוד תורה העירוני דארף פיעל אויסגעבע-סערט ווערען, און אין דער מחזיקי הדת דארף מען פיעל זאכען איינריכ-טען און פערפולקאמען, גלייבט ליי-דער אלץ ווי געווען, און דער פער-נונפטיגער און ערנסטער מענש קען פון דעם געוויס נישט צופרידען זיין.

און עס איז א געהאלדיגע עולה אז אזא שטאדט ווי טשענסטאכאו וואס פערמאגט אזעלכע חיכסויגע אנ-שטאלטען אויף אלע געביטען מיט וועלכע פיעל שטעדט קענען אונז מקנא זאל אויפ'ן געביעט פון חינוך זיין אזוי הינטערשטעליג.

מיר מוזען נאך בעריהרען די פרא-גע וועגען די פאוושעכנע שולען פאר יודישע קינדער, און וועגען די אזוי גערופענע „צישא" שולען, די יודיש-טושע פאלקס-שולען, וועלכע ווילען פרעטענדירען אלס יודישע ערציהונגס-אנשטאלטען, וואס מיר וועלען טהוען אין קומענדען ארטיקעל. י. פ.

דער היסטארישער שלום אבמאך אין פאריז.

פערגאנגענעם מאנטאג דעם 27 ד. ח. איז אין פאריז אונטערגעשריבען געווארען דער געפלאנטער שלום-אב-מאך, וועלכען עס האט פראיעקטירט דער אמעריקאנער שטאטס סעקרעטער קעלאג.

זינט דער לעצטער וועלט - מלחמה וועלכע האט אלע מלוכות אויסגעהונ-גערט און צום גרעסטען טייל רואי-נירט איז רעדף געווארען דער געדאנק וועגען שאפען א אלגעמיינעם שלום-אבמאך צווישען די מלוכות, וועלכע זאלען זיך פערפליכטען קיין מלחמות מעהר נישט צו פיהרען.

אנגעפאנגליך איז דאס די אויפגאבע פון דעם געשאפענעם פעלקער - בונד, אבער וואס עס איז איהם נישט גע-לונגען, איז פארלויפיג טיילווייז גע-לונגען דעם אמעריקאנער שטאטס-סעקרעטער קעלאג, וועלכער האט לעצ-טענ'ס פערגעשלאגען צו מאכען אזא שלום-אבמאך און פערגאנגענעם מאנ-טאג איז דער דאזיגער שלום - אבמאך אונטערגעשריבען געווארען אין פאריז דורך פערשטעהער פון 15 מלוכות.

עס איז געוויס נישט אזוי לייכט ארויסצוזאגען א מיינונג וועגען דעם דאזיגען פאקט, אויב ער וועט באמת ברענגען אויף דער וועלט דעם גע-וואונשטען שלום, וואס עס וועט אונז ערשט ווייזען די צוקונפט, אבער יע-דענפאלס מוז מען אנערקענען אז אין פאריז איז פערגעקומען א זעהר וויכ-טיגער היסטארישער פאקט וועלכער דארף האבען פאר דער אינטערנאצ-יאנאלער פאליטיק און פאר דער מענש-הייט די גרעסטע בעדייטונג.

זייט בעגרוסט!*)

צום אנקומען פון דער ארץ - ישראל - דעלעגאציע פונ'ם קרן - קימת - לישראל.

די ציוניסטישע עפענטליכקייט אין פוילען האט מיט גרויס צופרידענהייט אויפגענומען די ידיעה וועגען אנקומען פון דער קרן-קימת דעלעגאציע פון ארץ-ישראל, וועלכע האט זיך געשטעלט די אויפגאבע צו פערטיפען און צו פערשטארקען די ציוניסטישע שטימונג אין פוילען און ווידער אויפצוועקען ביי די ברייטע יודישע מאסען די בע-גייסטערונג און אפפערווילינקייט פאר ארץ-ישראל.

דער צוזאמענשטעל פון דער דעלע-גאציע גיעט די בעסטע גאראנטיע, אז זי וועט קענען גלענצענד ערפולען די גרויסע אויפגאבע, וועלכע זי האט זיך געשטעלט. די דעלעגאציע איז א שטיק ארץ ישראל, זי רעפרעזענטירט אלע שיכטען פונ'ם ארץ-ישראל'דיגען ישוב און בעשטעהט פון מענשען, וואס ווע-נען אמבעסטען צוגעפאסט צו דער גרויסער און פעראנטווארטליכער אר-בייט, וועלכע שטעהט זיי פאר.

צווישען דער דעלעגאציע וואס קומט איצט קיין פוילען געפינען מיר עטלי-כע אלטע בעקאנטע, וואס האבען שוין געהאלפען אין פוילען און האבען דא שוין בעוויזען צו געווינען פאר זיך די גרעסטע סימפאטיע אין די קרייזען וואו זיי זיינען געווען טעטיג.

אלע מיטגלידער פון דער דעלעגא-ציע זיינען אונז בעקאנט, אויב נישט אלע פערזענליך איז פון זייער גרויסער פערגאנגענהייט און מען קען זא-גען אז צוזאמען שטעלט מיט זיך פאר די דעלעגאציע א גאנצעס, ענט-שלאסען ארויפצופיהרען דעם הײַנטי-גען ווינטער די קאלאסאלע ארבייט און דרינגען דעם פוילישען ציוניזם מיט זיי-ערע בעסטע כוחות.

און דער קרן-קימת איז, דוכט זיך, דער פאסענדסטער וועג צו דער דאזי-גער נייער ציוניסטישער אפענסיווע, וועלכע עס וויל אונטערנעהמען די ארץ-ישראל דעלעגאציע. פון איהם דארף איצט אנגעהויבען ווערען - נעהן דער נייער רוף און אויך דאס נייע ווארט. דער קרן קימת איז אהן ספק דער בעליבטסטער יודישער פאלקס-פאנד.

ערשט אין דער לעצטער צייט בשעת דער זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט אין בערלין האבען מיר געהאט א נייעם בעווייז פון דער איינשטימיגער איבער-געבענהייט פון אלע ציוניסטען אהן אונטערשייד צום קרן-קימת. א רוהמ-פולע טעטיגקייט פון קרוב 30 יאהר האט איהם געשאפען זיין גרויסע פא-פולאריטעט צווישען אלע פאלקס-שיכ-טען.

מ'דערצעהלט, אז די ערשטע נדבות פאר'ן קרן-קימת-לישראל זיינען געפא-לען בשעת דעם 5 קאנגרעס אויף וועלכען דער קרן-קימת איז ענדגיל-טיג געגרינדעט געווארען, ווען הערצל און די אנדערע ציוניסטישע מנהיגים זיינען אין שוהל אויפגערופען געווארען צו דער תורה. הערצל האט געזאגט אז קק"ל וועלכער האט די ערשטע עפענטליכע זאמלונג דורכגעפיהרט אין הויז פון גאט וועט זיכער נישט אנ-טרעפען אויף קיין שום געגנערשאפט אינ'ם יודישען פאלק. און אזוי איז עס טאקי. אויך געגנער פון דעם ציוניזם ווייזען ארויס גרויס פערשטענדניס פאר דער ארבייט פון קרן קימת און צווי-שען דער גרויסער מחנה אונבעקאנטע וועלכער, וואס ארבייטען פאר'ן אידעאל פון „גאולת הארץ" קען מען געפינען נישט ווייניג אפילו אזעלכע וואס בע-קעמפען דעם ציוניזם ביי פערשיעדע-נע אנדערע געלעגענהייטען.

די אויפגאבען פון קרן קימת וואק-סען פון טאג צו טאג און ווי שטאלץ מיר זאלען נישט זיין אויף זיינע ביז יעצטיגע לייסטונגען, ווייסען מיר דאך, אז דאס איז נאך אלץ נישט מעהר ווי א טראפען אין ים אין פערגלייך דערמיט וואס דארף געטהון ווערען.

עס איז געווען אנצוּווייזען אויף די פאלגענדע ציפערען: די יודישע בע-פעלקערונג אין ארץ ישראל מאכט אויס 17 פראצענט און די דאזיגע 17 פראצענט האבען אין זייער בעזיץ בלויז 2 פראצענט פונ'ם באדען, ווענינסטענס דעם דאזיגען מהלך פון 2 פראצענט ביז 17 פראצענט דארף דורכמאכען אונזער קאלאניזאציע מיט א קפיצת הדרך און נאטירליך דורך דער פער-מיטלונג פון קרן קימת לישראל.

מיר ווילען יעצט אויפנעהמען מיט דער גרעסטער הארציגקייט די שלוחים פונ'ם ארץ ישראל'דיגען ישוב. עס וועט ווידער ווערען יום - טוב אויף אונזער גאס, ווידער וועלען מיר אב-נעהמען א לעבעדיגען גרוס פון אונ-זער היימלאנד, פון די מענשען דארט וועמענס איבערגעגעבענהייט מיר בע-וואונדערען, וועמענס אנשטרענגונג מיר הייסען אבצושאצען. אין אונזער טאג-טעגליכער וואכעדיגקייט וועלען די חשוב'ע געסט אריינברענגען דעם ארץ-ישראל'דיגען קודש. אויפ'ן שוועל פון נייעם יאהר וועלען מיר דורך דער פערמיטלונג פון דער דעלעגאציע צו-שיקען אונזערע הארציגע ברודער וואס שטעהען אויף די פאדערשטע פאזיציעס פון אונזער נאציאנאלען פראנט אין ארץ ישראל. א. ל.

*) צוגעשיקט פון דער קרן - קימת צענטראלע אין ווארשא.

---

34) דער יודישער פירשט.

העכסט-אינטערעסאנטער היסטארישער ראמאן פון יודישען לעבען אין 16-טען יאהרהונדערט, לויט יאהאן פון הילדענראדט.

יודיש דורך: י. געלזאהן.

(פארזעצונג).

דון-יוסף האט געלעזען דעם בריעף פון מוסטאפא מיט דער גרעסטער דע-נערוואירונג, ער האט געוואוסט, אז מוס-טאפא איז זיין בלוט-שונא און דא זאל ער איהם פלוצים פערבעטען צו דער פייערונג פון איבערגעבען די פעסטונג דורך פריעדען אהן בלוט-פערגיסונג, וואס עס איז אויך געגען דער בלוט-דורשטיגער נאטור פון מוס-טאפא'ן, און דאריבער האט דון-יוסף אין ערשטען מאמענט געגלויבט, אז דאס פערשפרעכט מוסטאפא פאר איהם א נעץ, כדי איהם צו פאנגען, און ווער האט געוואוסט פלענער ער האט וועגען איהם.

דון-יוסף האט דאריבער גענוי אויס-געפארשט די שליחים, וועלכע האבען איהם אבער איבערגעגעבען אז איבער דער פעסטונג פאמאגוסטא הענגט ווירק-ליך א ווייסע פאהן אלס צייכען אז דאס פעסטונג גיט זיך אונטער און רופט צו פריעדען, דאס האט איהם ערשט בערוהיגט און ער האט גע-גלויבט אז מוסטאפא האט זיך שוין אנגעזעטיגט מיט רויב און מארד און דאריבער שליסט ער שלום מיט דער פעסטונג און ער וויל גלייכצייטיג איהם, דון-יוסף'ן, ווייזען אז ער ווייסט ווי זיך צו פיהרען.

ווען דון-יוסף האט לעאנארא'ן אי-בערגעגעבען דעם איינהאלט פון בריעף האט זי זיך זעהר דערפרעהט, ווייל אזוי ארום וועלען איהרע ברידער וואס זיינען געהאלטען אין פעסטונג בלייבען לעבען און זי איז געווען איבערגליק-ליך צו קענען זיך נאך זעהען מיט איהרע ברידער, פון וועלכע זי האט זיך געשיידט, איבערלעבענדיג זיי אין אזא שרעקליכער לאגע.

זי, דון-יוסף און לעאנארא, האבען דאס איבערגעגעבען מרים'ן און זיי האבען פון איהר פערלאנגט אז זי זאל מיט זיי מיטפאהרען אהין און מרים האט זיך אנפאנגס זעהר ווייניג פער-טרויט וועגען דער זאך. זי האט אויך געהאט דעם ציעל צו טרעפען זיך נאכאמאל מיט איהר שמעון'ען און דאריבער האט זי באלד איינגעשטימט צו געהן מיט זיי.

זיי האבען זיך געזעגענט מיט דער מחנה ארימע און אומגליקליכע וואס האבען זיך געפונען אין זייער לאגער, די אלע האבען ביטער געוויינט און האבען זיך נישט געקענט בערוהיגען, פערלאזט די נויטבעדערפטיגע מענשען, איבערהויפט דון-יוסף נעהמט אוועק פון זיי, ווייל ער איז צו אלעמען געווען ווי א פאטער, אבער דון-יוסף האט זיי פערשפראכען אין עטליכע טעג זיך צו זיי אומצו-קעהרען און אז נאכדעם ווי דער קריג וועט איינגאנצען אבגעשטעלט ווערען וועט ער זיך פאר זיי בעמיהען ביים סולטאן, אז ער זאל זיי געבען די מעג-ליכקייט זיך איינצוארדנען אין לאנד.

ביי זיך האט דון יוסף געטראכט אז דער סולטאן וועט נעהמען מקיים זיין זיין הבטחה צו איהם, און וועט איהם מאכען פאר הערשער איבער'ן אינזעל קאפריסין, און דאן וועט ער אלעמען ווערגען פאר די דאזיגע אומגליקליכע מענשען און זעהען אז ס'זאל זיי גאר-נישט פעהלען.

דון יוסף, לעאנארא און מרים הא-בען זיך אויפגעזעצט אויף שטארקע פערד רייטענדיג און מוסטאפא'ס שלי-חים זיינען געריטען פאראויס אום זיי צו פיהרען דעם ריכטיגען וועג, און נאך צוויי טעג רייטען, זיינען זיי אנ-געקומען נישט ווייט פון פאמאגוסטא.

אנקומענדיג אהין האבען זיי געזע-הען אז ס'איז איבעראל רוהיג, מען הערט נישט מעהר קיין הארמאטען-שיסען, מענשען בעוועגען זיך רו-היג, און דאס פעסטונג איז שוין גאר-נישט בעלאגערט. דון יוסף האט זיך נאכגעפרעגט און מען האט איהם ער-קלערט אז דער שלום ווערט הײַנט מארגען געשלאסען און דאריבער האט מוסטאפא צוריקגעצויגען זיין מיליטער פון דער פעסטונג כדי די מענשען פון פעסטונג זאלען נישט זיין איבערגע-שראקען.

זיי האבען אויפ'ן וועג בעגעגענט מחנות טערקישע זעלנער וואס זיינען געגאנגען אנגעלאדענע מיט פערשיעדע-נע זאכען וואס זיי האבען גענומען אוועקגערויבט פון די ווענעציאנער איינוואוינער פון קאפריסין, און אלע האבען ערקלערט אז די מלחמה האט אויפגעהערט, און דאס מיליטער צונעהמט אהיים.

לעאנארא מיט דון יוסף'ן האבען איינגענטליך געוואלט פאהרען גלייך אין שטאדט אריין, ווייל לעאנארא האט געוואלט וואס פריהער זעהען איהרע ברודער, אבער זיי האבען איינגעזעהן אז דאס ערשטע מוזען זיי זיך פאר-שטעלען פאר מוסטאפא'ן, און איהם דאנקען פאר זיין פיינע אויפפיהרונג געגען זיי און געגען די בעלאגערטע, און דאריבער זיינען זיי געריטען גלייך צום פאלאץ וואו מוסטאפא האט גע-וואוינט.

מוסטאפא האט זיי זעהר פיין אויפ-גענומען, ער האט געהייסען צוגרייטען פאר זיי א גרויסארטיגע מאהלצייט, און בעת דער סעודה האט ער די געסט איבערגעגעבען אלע איינצעל-הייטען פון דעם גרויסען נצחון וואס דאס טערקישע מיליטער אונטער זיין אנפיהרונג האט געהאט.

לעאנארא האט געוואלט פריי-ער גיין אין שטאדט זיך זעהען מיט איהרע ברודער, אבער מוסטאפא האט איהר ערקלערט אז היינט איז דאס נאכנישט מעגליך ווייל ערשט צומאר-גענס וועט דאס פעסטונג אפיציעל איבערגעגעבען ווערען און דער שלום צווי-שען ביידע מלוכות וועט אונטערגעשרי-בען ווערען, ווייל די פארמאליטעטען מוזען דויערן ביז דעם פאלגענדען טאג, דאריבער האט ער פאר זיי גרייטען א ספעציעלען פאלאץ וואו זיי וועלען איבערנעכטיגען אין א אומגעשטערטער [?] רוה, און מארגען וועלען זיי בייוואוינען דעם פייערליכען שלום-אקט.

די גוטע און זיסע ווערטער פון מוסטאפא האבען לעאנארא'ן און דון-יוסף'ן פולשטענדיג בערוהיגט און זיי האבען בעשלאסען איבערצונעכטיגען דארט וואו מוסטאפא האט זיי אנגע-וויזען.

שפעט ביינאכט האבען זיי זיך גע-זעגענט מיט מוסטאפא'ן און זיינען אוועק אין דעם אנגעוויזענעם ארט, און דאן האט מרים געזאגט צו דון יוסף אין דער שטיל:

מיר געפעלט נישט זיין בענעהמונג, ער איז מיר עפיס צו גוט, און איך האב מורא אז ער טראכט אונז שלעכטס צו טהון.

לעאנארא מיט איהר פרויען הארץ האט גענומען אין אכט די ווערטער פון מרים'ן און האט אנגעהויבען זעהר צו ציטערן, זי האט זיך געהאט גענוג אנגעהערט וועגען דער בלוט-דורשטיג-קייט פון מוסטאפא און זי האט איהם נישט געקענט און נישט געוואלט גלויבען, און טראץ דעם וואס דון - יוסף האט זיי בערוהיגט, אז מוסטאפא וועט קיינמאל נישט וואגען זיי שלעכטס צו טהון, האבען פארט די פרויען נישט געקענט רוהען און זיך ארומגעווארפען אויפ'ן געלעגער. אין דער צייט ווען מרים האט אפילו נישט געפרובט זיך צו לייגען, נאר זי האט געשפאציערט זעהר אונרוהיג איבער'ן צימער.

(פארז. קומט).

די נייע גזרה פון דער עלעקטראָווניע.

עס איז שוין א גענוג באַוואוסטע זאך ביי אונז אין שטאָדט ווי אזוי עס ווערט אויס די באַציהונג פון דער היגער עלעקטראָווניע צו איהרע קאָנסומענטען, די שטאָדטישע איינוואוינער, וואס באַנוצען זיך מיט דעם עלעקטרישען שטראָם.

עס איז שוין פיעל גערעדט און געשריבען געוואָרען און עס זענען שוין פאָרגעקומען גענוג פּראָטעסטען בנוגע דעם צו הויכען פּרייז פאַר'ן שטראָם, וועלכער שטייגט פיעלפאַך איבער דעם פּרייז פון עלעקטרישען שטראָם אין אלע אנדערע שטעדט.

עס איז אויך א לאַנגע צייט אָנגעפיהרט געוואָרען א העפטיגער קאַמף מצד דער היגער באַפעלקערונג וועגען די 10 פּראָצענט וואס דער היגער מאַגיסטראַט פלעגט צולעגען צום הויכען פּרייז פון עלעקטריע, וועלכעס איז ענדליך אָבגעשאַפט געוואָרען.

מיר הערען אויך טאָג טעגליך פון די קאָנסומענטען וועלכע האָבען גערעכטע טענות אין באַצוג צו דער באַהאַנדלונג ווי אזוי די קאָנסומענטען ווערען באַהאַנדעלט קומענדיג אין ביוראָ פון דער עלעקטראָווניע, און האָבענדיג זאָגאַר די גערעכטסטע טענות און פּראָטענסיעס, מוזען זיי אָבשטעהן שעה'ן לאַנג ביז דער באַאַמטער באַוויליגט זיי אויסצוהערען, אזוי אז די עלעקטראָווניע מיט איהר באַציהונג צו דער קונדשאַפט איז אונז אַלעמען גוט באַוואוסט.

איצט האט די עלעקטראָווניע אָבער אַרויסגעגעבען א נייע גזרה וועלכע איז שוין באמת אונגלאַנבען אונפאַרשטענדליך, און פון אלע זייטען פרעגט מען זיך צי האט די עלעקטראָווניע טאקי דאס רעכט צו טהון מיט די קאָנסומענטען וואס זי וויל, און קען מיט יעדען טאָג אויסטראַכטען נייע פאַראָרדנונגען וועלכע זאָלען די קאָנסומענטען אויסברענגען און איהר איינברענגען גרויסע סומען, ס'רוב צוליעב דעם וויל די פאַרוואַלטונג פון דער עלעקטראָווניע פאַרגליסט זיך אזוי.

מילא אויף דעם צו - הויכען פּרייז וואס די עלעקטראָווניע נעמט פון עלעקטרישען שטראָם איז פאַראַן א תירוץ: דער אָבמאַך. די היגע שטאָדטישע פאַרוואַלטונג האט מיט דער עלעקטראָווניע געשלאָסען אזא קאָנטראַקט און זיך פאַרפליכטעט אז די טשענסטאָכאָווער נעברויכער פון עלעקטרישען שטראָם מוזען צאָהלען פיעלפאַך מעהרער ווי עס צאָהלען למשל די איינוואוינער פון דעם נאָהנטען ראַדאָמסק אָדער זאַגלעמביע, און אויף דעם זאָגט מען נעהמ נאַריש צו מאַכען, ס'איז פאַרהאַנען א געשלאָסענער קאָנטראַקט און פאַרפאַלען.

איז אָבער פאַרהאַנען נאָך א פּרעטענסיע וואס די קאָנסומענטען האָבען, און דאס איז די אָרדנונג מיט די ציינערס (ליטשניקעס).

אַמאָל האט יעדער קאָנסומענט זיך געקענט קויפען א ליטשניק, וועלכער איז געווען זיין, און מיט א צייט צוריק האט די עלעקטראָווניע איינגעפיהרט אז די ליטשניקעס געהערען צו איהר, און יעדער קאָנסומענט מוז צאָהלען 2 זלאָטעס מיט 20 גראָשען א חודש אָבנוצגעלד פאַר'ן ליטשניק, און עס העלפען ניט די טענות וואס די קאָנסומענטען טענה'ן אונאויפהערליך אז זיי ווילען באַצאָהלען איינמאָל פאַר'ן ליטשניק, און ניט צאָהלען א שטענדיגען שטייער פון ליטשניק, די עלעקטראָווניע טהוט דאס איהריגע די קאָנסומענטען מוזען צו יעדען מאָנאַטליכען רעכנונג צוצאָהלען 2,20 פאַר'ן ליטשניק, און אזוי צאָהלט די היגע באַפעלקערונג פיעל טויזענדער א חודש פאַר די ליטשניקעס, וואָרום טאָמער צאָהלט מען ניט פינקטליך לויט רעכנונג קומט מען און מען רייסט איבער דעם פּראָנד, און דאַן מוז מען נאָך לויפען זיך בעטען אז מען זאָל צוריק „פּלאָמבירען" און דערביי באַצאָהלען עטליכע זלאָטעס פאַר „פּשילאָנטשעניע".

ביז לעצטענס איז די ליטשניקעס-גזרה אָבער וואָל געווען נאָר אויף די יעניגע וואס האָבען מעהרערע לעמפלעך. זיי האָבען געמוזט האָבען א ליטשניק און צאָהלען פאַר איהם דעם מאָנאַטליכען אָבצאָהל, דאַגעגען די קאָנסומענטען וואס האָבען נאָר געהאט צו איין לעמפעל, האָבען געצאָהלט יעדען חודש א געוויסען אָבצאָהל פון לעמפעל ניט דאַרפענדיג האָבען קיין ליטשניק. און דער פּרייז פון לעמפעל איז געווען אזוי: אין א וואוינונג-שטוב ווי אין א געוועלב א באַשטימטער לויט די גרויס פון די נעלמ און דאַביי איז געווען אויסגערעכנט די צייט ווען מען מעג ליכטען מיט דעם לעמפעל.

לעצטענס האט די עלעקטראָווניע אַרויסגעגעבען א פאַראָרדנונג אז אפילו דער וואס האט נאָר איין איינציג לעמפעל אין א וואוינונג אָדער זאָגאַר אין א אַרבייטס אָדער געוועלבס - לאָקאַל מוז אויך האָבען א ליטשניק, און מוז צאָהלען פון דעם ליטשניק דעם געהעריגען אָבצאָהל פון 2,20 א חודש, אזוי אז עס קומט אויס אז דער אָבצאָהל פאַר'ן ליטשניק באַטרעפט מעהר ווי דאס באַצאָהלען פאַר'ן באַנוצטען פּראַנד.

און דאס איז דאָך א אונערהערטע זאך, און א גרויסער אונרעכט לגבי די קאָנסומענטען, וואָרום די וואס האָבען טאקי ניט מעהר ווי איין לעמפעל זענען דאָך געוויס ניט קיין עשירים, נאָר טאקי אָרעמע געוועלב-הענדלער אָדער בעלי - מלאכות, און איצט קומט זיי אויס צו צאָהלען 2.20 א חודש פאַר גאָרנישט, נאָר בלויז ווייל די עלעקטראָווניע הענגט זיי אַריין א זייגער.

אמת איז אז עס קען טרעפען דאס אין די ווינטער חדשים מיט די גרויסע נעכט ווען די עלעקטראָווניע האט גענומען דעם באַשטימטען אָבצאָהל א גענוג הויכען וועט איצט לויט'ן ליטשניק אויסקומען צו צאָהלען עטוואס וועניגער, אָבער עס איז ניטאָ קיין שום ספק אז אין ס'רוב חדשים פון יאָהר איבערהויפט אין די זומער חדשים ווען עס האט געקאָסט נאָר 1 זלאָטע מיט גראָשענס פאַר א לעמפעל, וועט מען איצט מוזען צאָהלען פאַר'ן בלויזען ליטשניק 2.20 זל. און דורכשניטליך וועט דער קאָנסומענט מוזען פיעל מעהר צאָהלען.

מען וואָלט נאָך געקענט פאַרשטעהן אז די עלעקטראָווניע וויל מעהר ניט נעמען קיין באַשטימטען אָבצאָהל פאַר'ן לעמפעל ווייל זי איז געקומען צו דער איבערצייגונג אז דער ביז יעצטיגער אָבצאָהל איז צו קליין אין באַצוג צום קראַפט וואס ווערט באַנוצט, און דאַריבער וויל זי האָבען א זייגער וועלכער זאָל ווייזען וויפיעל פּראַנד דער קאָנסומענט באַנוצט, (טראָץ דעם וואס מיר ווייסען גאַנץ גאַלכיש צי זי וואָלט דאס געמעגט טהון לויט'ן געשלאָסענעם אָבמאַך און וועלכען זי האַלט זיך אזוי פעסט) אָבער נאָך נאָר קומען און זיך הייסען באַצאָהלען פון די אָרעמסטע קאָנסומענטען צו 2.20 א חודש פאַר'ן ליטשניק, דאס איז דאָך זיך א גזרה וועלכע פאַלט שטאַרק צו לאַסט אויף די קאָנסומענטען, און ס'איז כלל ניט פאַרשטענדליך אויב די פאַרוואַלטונג פון דער עלעקטראָווניע האט דאס רעכט אזא גזרה איינצופיהרען.

עס וואָלט געווען זעהר געוואונשען אז אונזערע ראַטמענער זאָלען זיך מיט דעם פאַראינטערעסירען און פעסטשטעלען אויב די היגע אָרעמע באַפעלקערונג מוז זיך טאקי צופּאַסען צו דער דאָזיגער נייער פאַראָרדנונג פון דער עלעקטראָווניע.

בן-חיים.

א בעזוך אין דער גערטנער-פערמע

עס איז מיר געווען אינטערעסאַנט צו וויסען, ווי אזוי זעהט אויס די גערטנער-פערמע, די אינסטיטוציע וואס האט שוין אדורכגעמאַכט אזוי פיעל גלגולים מיט אזוי פיעל דירעקטאָרען און איז שוין געווען ווי מען זאָגט אויפ'ן פערד און אונטער'ן פערד, ביז זי איז דערגאַנגען צו דער שטופע, אז זי איז געלעגען ווי א געשפּענסט אויפ'ן קאַרק פון דער קהלה, און עס איז ניט געווען ווער עס זאָל די וואונד אויסהיילען, ביז ענדליך עס איז געקומען דער צענטראַל - קאָמיטעט פון השומר - הצעיר אין פוילען און האט אַרויסגענומען דעם שפּליטער פון קהלה-אָרגאַניזם.

בין איך זעהר נייגעריג געווען צו וויסען ווי זעהט אויס די אינסטיטוציע וואס האט געוואָלט זיין אונזער שטאָלץ מיט וועלכע מען האט אונז מפנה געווען.

וועלענדיג קומען ווען האב איך זיך געטראָפען אין דער גמינע קאַנצעלאַריע און זי איז געווען אזוי ליבענסווירדיג און האט זיך באַלד טעלעפאָניש פאַרשטענדיגט מיט'ן סעקרעטאַריאַט פון דער גערטנער-פערמע, וועלכע האט געשיקט אין שטאָדט אַריין א בריטשקע מיט א פּאָר [illegible] פערד, וואס האָבען אונז געבראַכט אין משך פון 10 מינוט אויף דער קאָלאָניע וואס הייסט גערטנער-פערמע.

ביים אָנקומען האט אונז באַגעגענט דער לייטער פון דער פערמע ה' ראָזענבערג, וועלכער האט גערן אונז געגעבען ערקלערונגען און געוויזען די גאַנצע ארבייט און די דערגרייכונגען פון דער פערמע.

צוערשט ערקלערט אונז ה' ראָזענבערג דאַרף מען נעמען אין אכט, אז די פערמע האלט נאָך אין סטאַדיום פון אויפבויען זיך, וואָרום ווען זיי האָבען איבערגענומען די פערמע (יאַנואַר 1928) איז אַלץ געווען חרוב ומחרוב, און ניט בלויז די געביידעס זענען געווען צושטערט, נור אפילו די ערד איז געווען רואינירט, וואָרום מען האט ניט געזייט די זאַמען דאָרט ווי די ערד איז מסוגל דערצו און במילא האט עס ניט געקאָנט ברענגען דעם מאַקסימום נוצען, וואס מען וואָלט געקאָנט ביי א גוטע ווירטשאַפט אַרויסברענגען, פונדעסטוועגען אָבער זענען די דערגרייכונגען זעהר גוטע, וואס באַדאַרף באַגריסט צו ווערען און יעדער אויפריכטיגער בירגער פון דער יודישער קהלה דאַרף קומען באַזוכען און באַוואונדערען די גערטנער-פערמע וועלכע איז פון א פולשטענדיגע חורבה פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין א פרוכטבאַרער קאָלאָניע.

אויף דער פערמע אַרבייטען איצט 30 חלוצים און חלוצות פון פאַרשיעדענע שטעדט אין פוילען, אויסער דעם האָבען אין משך פון די דריי זומער-חדשים גענומען פּראַקטיק אין דער פערמע 15 שילער, אלע זענען קאַנדידאַטען צו פאָהרען קיין ארץ-ישראל.

די 17 מאָרגען ערד וואס די פערמע באַזיצט זענען איינגעטיילט אויף פאָלגענדען אופן:

לאַנדווירטשאַפט 7 מאָרגען, גרינצייג 6 מאָרגען, אויבסט 2 מאָרגען, בלומען 1 מאָרג, די ווירטשאַפט 1 מאָרג.

א שווערע ארבייט האָבען די שילער צו מאַכען די „רעגוליאַקעס", ד"ה איבעראַרבייטען די ערד, וועלכע איז פאַרנאַכלעסיגט געוואָרען, מען דאַרף זי באַמיסטיגען, דאַרף מען זי איבערמאַרען און דאס פאַרנעסט געהאַלדיגע מיה און ענערגיע.

אויך איז א אָנגעשטרענגטע ארבייט צוריק אויפצובויען די פאַרנאַכלעסיגטע חרוב געוואָרענע ווירטשאַפט, און די שילער מאַכען דאס אלעס אליין, זיי דעקען די דעכער, שטעלען אויף פּלויטען א. א. וו. אויך פיהרען זיי אליין די קיך, און דאס אלעס שטערט זיי ניט אַרויסצובעקומען פרוכטען פון זייער ארבייט, דעם הויפט - געוויכט ווערט געלייגט אויף דער בלומען צוכט און עס איז הערליך צו באַאָבאַכטען ווי דורך דער קורצער צייט איז זיי געלונגען צוריק אויפצושטעלען די אָראַנזשעריען מיט די „מיסטבעעטקעס" און אַרויסבעקומען רויזען און בלומען, בלויז בלומען האָבען זיי דאס יאָהר פאַרקויפט אין דער צאָהל פון 5000 שטיק, זיי האָבען איינגעגעבען 1500 זל. אויף צו פאַרריכטען די אָראַנזשערען, זיי האָבען אויך געמאַכט 200 פענסטערלעך, אויך הערקטען זיי די אינספעקטען, וועלכע זאָלען דינען אויף זאַמען פאַר די קונפטיגע גרינוואַרג.

עס ווערט אויך געלייגט אכט אויף האָניג, ביז איצט איז געלונגען צו דערהאַלטען 5 ביהן - שטעקען, וואס האט ביז איצט אַרויסגעגעבען 40 קילא האָניג, נור ווי ה' ראָזענבערג ערקלערט וועט אויפ'ן קומענדיגען יאָהר די האָניג פּראָדוקציע פאַרגרעסערט ווערען, בכלל ערקלערט אונז ה' ראָזענבערג, אז דאס ערשטע יאָהר פון זייער טעטיגקייט א שווערעס, נור פונדעסטוועגען איז פאַרהעלטניסמעסיג צו די פריהערדיגע יאָהרען דאס יאָהר אויך א גוטעס, דער אלגעמיינער סכום פון דער פּראָדוקציע וועט באַטרעפען 25 טויזענד זלאָטעס, אונגערעכנט ווען פאַר א יאָהרען האט דער סכום פון דער פּראָדוקציע באַטראָפען 7,800 זלאָטעס, ביז 3 יאָהר אַרום וועט די פערמע זיין אומשטאַנד אַרויסצוגעבען 3 מאָהל אזוי פיעל ווי דאס יאָהר, דאס הייסט א סומע פון 75 טויזענד זלאָטעס.

א הערליך בילד שטעלען מיט זיך פאָר די שילער בעת דער ארבייט, 30 בחורים און מיידלעך שטעהען ביי דער ארבייט מיט די לאָפּאַטעס אין די הענד און ארבייטען, זיי גראָבען די ערד און באַמיסטיגען זי, דערביי זינגען זיי העברעאישע לידלעך, איבערהויפּט איז די אומגאַנגס - שפּראַך העברעאיש, די מיידלעך וועלכע זענען אלע גימנאַזיסטקעס, שטעהען מיט אויפגעשאַרצטע פיס און בלויזע הענד און ארבייטען פויערישע ארבייט, איינע שטעהט און דרעשט די תבואה, די צווייטע מינערט דאס שטרוי, די דריטע טראָגט עס אַרויף אויפ'ן בוידעם א. ז. וו. אנדערע טראָגען ווידער מיסט, באַוואַסערן די ערד וכדומה.

אין דער פערמע פעהלט עלעקטריע, וואס וואָלט האָבען די אויפגאַבע אויסער צו באַלייכטען אויך צו באַוועגען דאס וואַסער אז מען זאָל עס ניט דאַרפען ברויכען צו שלעפען א מהלך ווען, איבערהויפּט וואס זיך דאס געלאָזט פיהלען היי-יאָהר, ווען עס איז געווען א טריקען יאָהר און מען האט געדאַרפט עטליכע מאָהל אין טאָג צו באַגיסען די פעלדער, נאָר זיי האָפען אז אין א קורצער צייט וועלען זיי דאס אויך איינפיהרען.

מיר האָבען באַזוכט די וואוינונגס-צימערען און ווידער האָבען מיר געפונען אלץ אין בעסטען אָרדנונג, ריין, ציכטיג, איבעראַל שמעקט, אויך האָבען זיי א לעזע-זאַל מיט פאַרשיעדענע יודישע און העברעאישע צייטונגען אויך פאַך-צייטונגען, דאַן א ביבליאָטעק, זיי

וואס געהערט, וואס געזעהן.

דאַנקען גאָט, עס האט זיך שוין געענדיגט דער אונגערקע סעזאָן און עס האט זיך אָנגעהויבען די נאָרמאַלע צייט און עס וועלען זיך ווידער מאַכען נייעס אויף נייעסען, מיט וועלכע איך וועל מיך טיילען מיט אייך מיינע לעזער.

אָבער קודם כל וויל איך מיט אייך א שמועס טהון וועגען אונזערע זעצער וועלכע לעבען, וואס נעהען אן אלס

תלמידי חכמים

ווען איהר דאַרפט פרעגען ווי קומען דאָ אהער זעצער, וואס לאָזען זיי אונז הערען? וועל איך אייך ערקלערן, אז אין א צייטונג שפּילען די זעצער א גרויסע ראָלע, אפשר נאָך א גרעסערע ראָלע פון די שרייבער, און גאָט זאָל אָנהיטען אויב די זעצער זענען נאָך תלמידי חכמים, ביזוי ניטאָ זיכער מיט'ן לעבען.

איך בין געשטראָפט געוואָרען מיט זעצער, וואס זענען תלמידי חכמים, מוז איך זיין זעהר פאָרזיכטיג אויף יעדען שריט און טריט, אז איך זאָל ניט האָבען קיין דורכפאַל. נעמט צב"ש די לעצטע וואָך, האָב איך אין איין אַרטיקעל געשריבען וועגען א העלד פון שלום אש'ס ראָמאַן „מעריו" וועגען א ד"ר לייזער אַחיטש, פאַלט איין דעם זעצער, וועלכער איז אגב א יודע ספר, און זעצט אויס, אז דער העלד איז נאָר שלום עליכם'ס, באַמערק איך דאָך דאס ביי דער קאָרעקטע און שטרייך אויס „עליכם" און שרייב אויף אש, מיין איך דאָך אז איך בין שוין אין אָרדנונג, ערשט ווען איך לייען די צייטונג זעה איך ווידער שלום-עליכם, פאַל איך דאָך אן אויפ'ן זעצער ה' תכף, וואָס מחוספו מיר? מענשען וועלען דאָך מיך האַלטען פאַר א עם הארץ פאַר א גראָבען יונג? זאָגט ער, אז ער איז געווען זיכער, אז דאס איז שלום עליכם'ס א העלד ניט אש'ס. נעה טענות, אז ער איז א תלמיד חכם.

אָדער אזא מעשה: איך שרייב א בעריכט אז אויפ'ן יום - טוב פון די קינדער קאָלאָניע איז געווען צווישען אנדערע געסט אויך דער ה' לעדער, געפעלט זיי אַנשטאָט לעדער אויסצוזעצען ערעליסט, פרעג איך זיי וואס פאַר א ערעליסט איז אייך איינגעפאַלען אז דאָרט איז נאָר געווען לעדער, איהר ווייסט דער ה' לעדער, דער באַוואוסטער לעהרער לעדער, וועלכער אַרבייט אין „טאָז", אָט דער ה' לעדער איז געווען און ניט קיין ערעליסט, מסתמא נעם איך און שטרייך אויס ערעליסט און שרייב אויף לעדער, נעם איך שפּעטער די צייטונג, א בראָך איז געשעהען, עס שטעהט ווידער ערעליסט, און דער זעצער פאַרטיידיגט זיך אז ער איז געווען זיכער, אז איך האָב זיך טועה געווען, אז אַנשטאָט ערעליסט האָב איך אויפגעשריבען לעדער, דעריבער האט ער מורא געהאט אז איך זאָל ניט האָבען קיין דורכפאַל. נו זעהט איהר שוין ווי אומגליקליך א שרייבער איז, ווען — ער האט זעצער, וואס זענען תלמידי חכמים.

א נייע חברה מסדר קדושין-ניקעס.

איצט וויל איך אייך דערציילען וועגען נאָך א נייער אָרגאַניזאַציע, וואס האָבען טאַקע ניט קיין סטאַטוטען, מיט קיין פּראָגראַמען פון פאָרזיצערס און סעקרעטאַרען, פונדעסטוועגען איז עס א פאַרצווייגטע אָרגאַניזאַציע וואס איז זעהר טעטיג. איך מיין די חברה מסדר קדושין'ניקעס.

וואס, איהר קענט זיי ניט? וועל איך אייך זיי פאָרשטעלען. זיי הייסען דער „פערברענטער", דער „גראַנטשער", „אריה", „בינם-מאיר", „יאָסעל פינק", „חיים דער קריגער", מיט איין וואָרט, א חברה וואס זענען זעהר טעטיג אין געשעפט, קומט למשל א אלמנה וועלכע וויל אין דער שטיל באַגליקט ווערען מיט א נייעם באַשערטען, א גרושה וואס אין איהר מיאוס געוואָרען צו זיצען אליין און זי האט זיך אָבגעזוכט א שמיק, געהט זי אוועק צו איינעם פון דער חבריה צאָהלט איין א פּאָר גילדען און יענער גיט זיי חופה קדושין כדת וכדין, און זיי זענען מאַן און ווייב ווי גאָט וויל האָבען, און די ראַווינע שטילע חופה וקדושין קומען פאָר ס'איז אין א פּראָסטען טאָג, ס'איז שבת נאָכמיטאָג, און ראַבינאַט לראַניק וועגען פאַרציכענט אזעלכע שלוכע שטילע חופה'ס וואס וועגען פאָרגעקומען אין די „דריי" וואָכען און אין די „ניין" טעג.

אויך טרעט זיי ניט די דאָזיגע נייע „רבנים" צו די כלות און חתנים האָבען ערגיץ וואו מענער אָדער ווייבער, און טאקי וועגען וואָך דאָנערשטאָג איז אין היגען ראַבינאַט גערופען געוואָרען איינער פון דער אָרגאַניזאַציע, וועלכער האט געגעבען חופה וקדושין א פרוי פון קאָנאָפּיסק מיט עפּיס א „מאָנאַפּשווין", מען האט אָבגעגעסען א פיינע וויעטשערע, צוגענומען דעם רח"ש או"ה, חתום זיך אָבער אַרויס, אז דאס קאָנאָפּיסקער ווייבעל האט ערגיץ אין לובליניץ א מאַן און דער מאָנאַפּשווין האט ערגיץ א ווייבעל.

דער מסדר-קדושין'ניק הויבט אָן צו מיינען, אז ער איז גאָר די נשמה שולדיג, וואָרום פון וואַנען זאָל ער וויסען אז די היינטיגע צייטען זענען אזעלכע זינדיגע, אז א ווייבעל, וואס אגב נעהמט זי נאָך און א שמעל אויך, זאָל וועלען חתונה האָבען מיט א מאַן אָדער זי האט דעם ערשטען באַגראָבען, פרעגט מען דאָך איהם, וואו קומט ער, א מלמד וואס לערנט מיט קינדער זיך צו פאַרנעמען מיט קדושין, ענטפערט ער: פּרנסה. 5 גילדען האט ער באַקומען פאַר דעם שטיקעל אַרבייט, הקיצור מען האט איהם אויסגעזידעלט, געוואָלט איהם אַרעסטירען, האט ער אָנגעהויבען צו וויינען און צו שווערען, אז שוין, אז מעהר וועט ער זיך ניט פאַרנעמען מיט אזעלכע עסקים און איז נעלם געוואָרען.

דער ראַבינאַט איז אָבער ניט זיכער מיט דעם, מחמת דאס איז ניט דער ערשטער פאַל, שוין אנדערע האָבען אויך צוגעשוואוירען אז זיי וועלען דאס מעהר ניט טהון און פונדעסט-

האבען אויך א ראדיא, א זאל אויף פארלעזונגען און רעפעראטען, וועלכע קומען פאר עטליכע מאהל אין דער וואך.

די קוך ווערט אויך אנגעפיהרט פון די שילער זעלבסט און אויך דארט הערשט א סוסטעמאטישע ארדנונג, זיי עסען פערטערסטענטייל מילכיגס, פלייש גאנץ זעלטען און דאס איז נישט דערפאר, ווייל זיי פיהרען א עקאנאמיע נור פערקעהרט, זיי פיהלען זיך געזונטער אהן פלייש.

די שילער לעבען אלע אין א חברישע פריינדליכע סביבה, אלע זענען פרעהליך און מונטער און עס פיהלט זיך אז די יונגעלייט ווייסען וואס זיי ווילען און זענען איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען צו זייער אידעאל, מען ווערט פשוט פערגעריסען מיט'ן בילד און ווען איינער בעזוכט די פארמע און קוקט זיך צו צום בילד וואס ער בעגעגענט דארט, מעג ער האבען וואסערע איז איבערצייגונג, בעקומט ער דרך-ארץ פאר די יונגעלייט, וועלכע האבען א אינהאלט אין לעבען, וואס שטרעבען צו א וויכטיגען הומאניטארען צוועק, איבערצוגעהן פון האנדעל-האנדעל פרנסות צו א פראדוקטיווע נוצליכע ארבייט און ווערען א געזונד-נארמאל פאלק, מיט אלע פעלקער צוגלייך.

אלע שילער זענען שעהן, געזונט און עס ווערט ליבטיג אין די אויגען זעהענדיג ווי איינציגע יחידים פון אונזער יוגענד האבען ענדליך געפונען דעם ריכטיגען וועג פון לעבען.

דער סך-הכל פון מיינע בעאבאכטונגען אויף דער גערטנער-פארמע איז אז די קהלה האט געטהון איינע פון איהרע גרעסטע מעשים (וואס זי האט איבערהויפט געטהון), מיט דעם וואס זי האט איבערגעגעבען די פארמע, וועלכע איז געווען חיוב, וואס פערשיידענע אונפעראנטווארטליכע פערזונען האבען פון א פאלקס-פערמעגען געמאכט א תל, האבען זיי דאס איבערגעגעבען אין די הענד פון די חלוצים, וועלכע האבען פערוואנדעלט א חורבה און א גן-עדן, אין א אמת'ן גן-עדן, וואס ווערט בענעצט פון עהרליכע מענשען'ס שווייס און נישט ארויס הערליכע פרוכטען.

איך ראט די אלע, וועלכע ווילען זיך איבערצייגען וואס עס הייסט פיהרען אמת'ע ווירטשאפט אז זיי זאלען בעזוכען די גערטנער-פארמע, ווי זי זעהט היינט אויס און ווי זי האט אויסגעזעהן אמאל, וועלען זיי זעהען אז מיר האבען רעכט געהאט, ווען מיר האבען אויף די שפאלטען פון אונזער צייטונג קריטיקירט די ווירטשאפט פון דער געוועזענער גערטנער-פארמע.

עס וואלט נאר געווען געווינשען, אז מען זאל זיך מעהר פעראינטערעסירען מיט די יונגעלייט, וועלכע גיבען זיך איבער מיט מסירות נפש צו אזא גרויסע הייליגע און וויכטיגע ארבייט.

מיר קאנען צום היינטיגען טאג ווידער שטאלצירען מיט אונזער נאציאנאלען רייכטום, וואס דאס טשענסטאכאווער יודענטום פערמאגט, מיט דער ניי-אויפגעלעבטער גערטנער-פארמע.

סעם.

א געזונדטע נשמה אין א געזונדטען קערפער.

די לאזונג איז געווארפען געווארען פון די יעניגע, וועלכע פיהרען א פראפאגאנדע פאר'ן ספארט, אויף וויפיעל דאס לאזונג איז אמת איז נישט מיין אויפגאבע איצט פעסטצושטעלען, איינס ווייס איך אבער זיכער, אז א געזונדטער קערפער איז גוט און מהאי טעמא איז, ווען דער ספארט זאל נאר שאפען בלויז א געזונדטען קערפער האט ער שוין זיין אויפגאבע ערפולט.

וואגאר מיר יודען, מיר וועלכע ווענען טויזענדער יאהרען געווען די יעניגע, וועלכע האבען געפרעדיגט: כי אם ברוח, ד"ה אז אלץ קאן געלעזט ווערען נאר מיט רוחניות, זענען מיר אויך שוין געקומען צו דער איבערצייגונג, אז כח, קראפט און קערפערליכע ענטוויקלונג האט א קאלאסאלע בעדייטונג און איז א וויכטיגער פאקטאר אין לעבען בכלל און אונזער יודישען לעבען בפרט, ווייל בעזונדער וואס דער ספארט אין דער יודישער גאס אויך די אויפגאבע אויסצוגלייכען אונזערע איינגעבויגענע רוקענס און אויפצוהויבען שטאלץ אונזערע נידערשלאגענע קעפ.

דער היינטיגער יודישער טורן און ספארט-פעראיין ערפולט אויפ'ן בעסטען אופן זיינע אויפגאבען, 3 מענער-קאמפלעטען, 4 דאמען-קאמפלעטען מאכען ארורך אלע גימנאסטישע איבונגען, וואס שטארקען זייערע גלידער און מאכען זיי געזונד און שטארק און במילא קומט דאס צווייטע וואס שטארקט דעם גייסט.

אין דער ספארט און טורן-פעראיין אבער א יודישער טרעפט ער זיך אן מיט אזעלכע מניעות, וואס ביי קיין שום אומה ולשון קאן דאס נישט זיין, ער געפונט א שטארקען אבקלאנג צווישען די יודישע מאסען און ער ווערט נישט מיט אנערקענונג אויפגענומען פון אלע שיכטען פון דער בעפעלקערונג, איך רעד נישט געוועהנליך פון די ארטאדאקסישע קרייזען, וואס זיי זעהען אין ספארט א שטיק כפירה, וואס די מלמדים האלטען אז מאכען מיט די קינדער גימנאסטיק איז א גזרה רחמנא לצלן, אבער וואו זענען אט די יעניגע פון דער יודישער געזעלשאפט, וועלכע פרעדיגען אויפלעבונג, נאציאנאלע שטאלץ, פאלקס-כבוד.

פאראוואס פעראינטערעסירען זיי זיך נישט מיט אזא וויכטיגע און נוצליכע אינסטיטוציע, ווי עס איז די ספארט-בעוועגונג, פאראוואס לאזט מען איבער אזא וויכטיגען צווייג פון פאלקס-אויפלעבונג אויף די פלייצעס פון יחידים אין בוכשטעבליכען זין, אויף די פלייצעס פון געצעהלטע מענשען, וועלכע גיבען אוועק זייער גאנצע ענערגיע און כח כרו צו דערהאלטען די אינסטיטוציע, וואס דארף זיין די אויפגאבע פון דער געזעלשאפט.

איך ווייס אז קיין ענטפער וועל איך נישט בעקומען, יעדער וועט אדורכלייענען דאס ארטיקעל און וועט זיך טראכטען, זאל עס געהן ווי עס געהט אז מען מיינט נישט איהם, דאן וויל איך אייך כאטש זאגען, אט אייך אלע, וועלכע זענען גאנצע מאכער'ס אין פערשיידענע פילאנטראפישע אינסטיטוציעס, די אלע, וועלכע ווילען קומען צו הילף מיט א טראפען מילך און א מעדיצין פאר קראנקע, אנשטאט דעם העלפט בעסער צו אז אזא אינסטיטוציע ווי עס איז דער יודישער ספארט און טורן-פעראיין זאל זיך ענטוויקלען אז אונזערע קינדער זאלען זיין געזונד און שטארק וועט מען נישט דארפען האבען אייערע מערציגען, ווארום אייער אויפגאבע איז צו העלפען קראנקע און מיר ווילען זיין געזונד אז עס זאלען באלד קיין קראנקע נישט זיין, און דאס קאן נאר זיין, ווען איהר וועט געבען די מעגליכקייט אז דער יודישער טורן און ספארט-פעראיין זאל האבען עקזיסטענץ-מעגליכקייטען.

דער יודישער טורן און ספארט פעראיין טרעט צו צו זעהר וויכטיגע און גרויסע אויפגאבען, אין קורצען ווערט געעפענט א נייע אבטיילונג פון ריטמישע טענץ און פון באקס-קאמף. עס ווערט געגרינדעט א עכט-יודישער ארקעסטער, וואס איז אזוי נויטיג און וועט ברענגען שטאלץ און כבוד דער יודישער בעפעלקערונג אין טשענסטאכאוו.

זאל יעדער פון אונז ווייזען, אז ער פערשטעהט די דאזיגע וויכטיגע אויפגאבע און זאל קיינער נישט בלייבען גלייכגילטיג צו דער דאזיגער וויכטיגער און נוצליכער ארבייט.

ש. פראנק.

בריעף פון אסטראוו.

— VIII —

אין אסטראוו האט עס שוין, ווי מען זאגט ,,ביים איינפאק", דער עולם נעמט זיך גרייטען צורוקצופאהרען אין שטאדט אריין, א טאג פריהער, א טאג שפעטער אבער דער רייזע-פיבער האט שוין אלעמען ארומגעכאפט.

לעולם איז שוין עטליכע טעג ווי יעדער האט זיך אין זינען, אז ער מעכט געוואלט וואס פריהער אהיימפאהרען, נאר איינער שעהמט זיך פאר'ן צווייטען און קיינער וויל נישט זיין דער ערשטער, עפעס פאסט נישט, און אז מען שטויסט מיט איינעם וואס האלט שוין צאמת היינט מארגען אפעקצופאהרען און מען פרעגט איהם ווי לאנג ער רעכענט נאך דא צו זיצען ענטפערט ער, אז יעדענפאלס בלייבט ער נאך עטליכע וואכען, און ער טראכט זיך: ווען איך וועל דערנאך קומען אהיים פריהער וועסטו מיך קענען רופען קנאק-ניסעל.

און אויף דעם געביעט קומען פאר אינצידענטען צווישען דעם עולם. די וואס האלטען שוין ביי אהיימפאהרען ווילען אז עס זאל זיין קאלט, ווייל אז עס איז ווארים גלוסט זיך עפיס נישט אפקצופאהרען פון דער ריינער לופט און אז ס'איז קאלט איז מען פאר זיך אליין אביסעל פערענטפערט, דאגעגען די וואס ווילען נאך בלייבען א קורצע צייט, ווילען אז ס'זאל זיין ווארעם און זיי זאלען נישט זיצען בחנם און נעפראווירען ווערען דערצו.

יעדענפאלס זענען שוין א סך פאמיליעס אהיים געפאהרען און ביי יעדען געפאקטען וואגען מיט זאכען וואס מען זעהט אדורכפיהרען ווערט דער עולם אויפגעלעבט און טראכט זיך אט באלד וועל איך אויך מיין ביסעל זאכען איינפאקען און היידא אין שטעדטיל אריין, גענוג זיך געלופטערט, גענוג אויסגעפאהרען זיך אהין און צוריק טאג-טעגליך.

און אזוי ווי מען זעהט געפאקטע פוהרען מיט זאכען, וואס פאהרען אב אין שטאדט אריין, אזוי זעהט מען אויך באלד ווענעליך מוט צו ביטעלען זאכען, וואס קומען אן קיין אסטראוו, דאס זענען די פויערשע בעליבתים, די ווילע-איינענטימער, וועלכע האבען זיך במשך דעם זומער ארויסגעצויגען פון זייערע וואוינונגען וועלכע זיי האבען פערדונגען די לעטניקעס און ווי נאר די לעצטע רוהרען זיך פון ארט קומען באלד די בעליבתים און פערנעמען צוריק זייערע דירות.

און אז עס האלט שוין ביים סוף דערקענט מען אויף יעדען טריט און שריט אין אסטראוו, קודם כל בעקלאגען זיך די פרויען אז מען בעקומט שוין כמעט גארנישט געקויפט, די פראוויזארישע געוועלבלעך וואס ווערען געעפענט ספעציעל פאר די לעטניקעס ווילען שוין נישט ברענגען קיין סך סחורה, נישט וויסענדיג זיכער, אז זיי וועלען די סחורה נאך פערקויפען, אזוי איז א מאנגעל אין פלייש און אפילו פיש, וואס מען האט דא א גאנצען זומער בעקומען לרוב, זעהט מען אויך שוין זעהר זעלטען.

אבער בעיקר איז דאס צו בעמערקען אין דער בעציהונג פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג צו די לעטניקעס, ווארום אויב דעם גאנצען זומער מיוען זיי ווי עס איז בעגראבען אין זיך די שנאה צו די יודען און זיי נאך ווייזען א פנים שוחקות, ווייל פארט לעבען דאך די פויערים פון דער גאנצער סביבה פון די עטליכע הונדערט לעטניקעס, איז איינס, ווען עס האלט ביים סוף פערגעסט מען שוין הפנים נישט נאך די לעטניקעס און מען ווייזט זיי עפען א גרויסע פייג, ווארום ביז איבער א יאהר זומער האט מען דאך צייט זיך איבערצובעטען, עס טרעפט שוין פיעל עפטער ווי א קריסט מאכט חיזוק פון א יוד און לאכט איהם אויס. אויף דער סטאציע טרעפט איהר שוין היינט צעהנדלינגער יונגע קריסטען מען האט שטעהען אויפ'ן פעראן און שפיעלען ארום און וועלכע זוכען נאר א אויסרייד זיך צו טשעפען צו א יוד אדער א פרוי און די לעטניקעס מוזען שוין הערען זיי אויפצושעדען, אפילו די קלייניגע שקצים'לעך וואס לויפען ארום אונטער די ווילעס און וועלכע האבען דעם גאנצען זומער בעדינט די לעטניקעס, בעקומענדיג פון זיי עטליכע גראשען, אפילו זיי מאכען שוין חוזק פון די יודען און מאמער ווייל מען זיי בעניצען צו עפיס, הייסען זיי זיך געבען פיעל מעהר ווי שטענדיג מיט'ן תירוץ אז זיי האבען נישט קיין צייט.

אבער בעיקר איז דאס צו דערקענען דורך די גנבות, ווארום דורך דעם גאנצען זומער האט מען כמעט נישט געהערט, אז עס זאלען פארקומען העלפע ס'איז גנבות און די לעטניקעס האבען זוגאר געהאט ליגען פערשידענע זאכען אויף די ווערענדעס און ארום די ווילעס און קיינער האט נישט געריהרט, איז איצט געשעהען שוין גנבות אפילו נישט אין גרויסען פארמאט, דאס הייסט אין קיין שטובען קומט מען נישט אריין, אבער מאמער לאזט מען עפיס ליגען אויף דער ווערענדע ובדומה, ווערט עס באלד גנעלם, עס טרעפט שוין גאנץ אפט אז מען גנב'ט עופות פון די קעמערלעך ארום, און די פוירינגע וואך האט איינער אפילו געפונען אין דער קאמער צוויי עופות וואס א גנב האט געהאט גע'שחט'ן און ער האט ווייזט אויס נישט בעוויזען זיי צו פערנעמען, ווייל מען האט איהם געשטערט.

און דאס איז צו בעמערקען אויך, להבדיל, אין מנין וואו עס דאווענט יעדען שבת דער גרעסטער טייל לעטניקעס, אויף דער ווערענדע איז שוין דעם לעצטען שבת געווען עטוואס שיטערער און ביים לייענען איז שוין נישט געווען אזא גרויסע נאכפראגע אויף „הוספות", אזוי אז ס'האט שוין אפילו געטראפען אז מען האט געגעבען עליות אזעלכע מענשען וואס האבען שוין אמאל געהאט א עליה אין אסטראוו.

מען זאגט אפילו, אז דעם לעצטען זונטאג ביים בעריהמטען טאבט - צוג ווען ס'איז שטענדיג א אויסערגעוועהנליכער געדראנג און די קולות געהען ער לב השמים איז דעם זונטאג געווען גאנץ געמיטליך און דער עולם רייזענדע איז זיך געפאהרען נאר בעקוועם, ווייל קיין געסט זענען נישט געקומען און די לעטניקעס געהען אויף דער נאכט וועניג ארויס פון זייערע וואוינונגען, ווארום אפילו ווען בייטאג איז ווארעם איז אין אסטראוו אין אוונט זעהר קאלט און די לופט איז זעהר שארף, די דאקטוירים ראטען מאכן דעריבער, אז אין אוונט זאל מען זיך אין אסטראוו זעהר ווארעם אנטאהן, ווען מען געהט ארויס.

בכלל איז די שטימונג אין אסטראוו נישט ווי אמאל, ווען מען איז אהערגעקומען און זיך געפיהלט ווי א קינד וואס קומט ערשט אויף דער וועלט און פיהלט פאר זיך א לאנגע גוטע וועג, איצט געהט מען אין חדר אריין און מען איז עטוואס אומעטיג, און אביסעל העלפט מאכן צו אויך די אלול - שטימונג. וואס מאכט דעם מענש פיעל ערנסטער און אויפריכטיגער, מען נעמט מאכען א חשבון הנפש, אבגעבען זיך א דין וחשבון ווי מען האלט אין דער וועלט, אפשר טראכט מען מאכן בשעת מעשה זיך אריין אויב דער גאנצער עסק האט זיך געלוינט, מאכען דעם גאנצען. טאראראם מיט'ן ציהען זיך, מיט'ן פאהרען אהין און צוריק, און בלייבען דער זעלבער וואס געווען.

קורץ, ס'האלט אין אסטראוו ,,ביים איינפאק", דער רוב עולם פאקט זיך. און גרייט זיך אבצופאהרען קיין טשענסטאכאוו.

איקס.

הענגען האבען זיי נישט געהאלטען הערט.

ווי וואלט איך זאל נישט זיין דערפאר אז יודען זאלען האבען פרנסה, מוז איך פארט זיין א גרויסער געגנער פון דער דאזיגער פרנסה וועלכע עס שאפט זיך דא אין טשענסטאכאוו די ארגאניזאציע פון מסדר קדושין'ניקעס.

אסעקורירט אייך.

און נאכאמאל ווענד איך זיך צו אייך אלע, וועלכע געהען אויף מעטשען, אז זיי זאלען זיך אסעקורירען אויפ'ן לעבען, זאלען כאטש אייערע נאהנטע א הנאה האבען ווען עס וועט אייך עפיס טרעפען, און אז עס וועט אייך טרעפען בין איך זיכער, ווארום עס איז אויסגעשלאסען אז א מעטש זאל זיך ענדיגען בכי טוב.

וואס דארף מען מעהר, דעם פערגאנגענעם זונטאג איז געשפילט געווארען א מעטש צווישען די „ווארטא" און צ. ק. ס. דאלט זיך 2 חשוב'ע און אנשטענדיגע געזעלשאפטען, און כאטש די לייטענשאפטען זענען אזוי גוט פון די שפילער און אויך פון פובליקום וועלכע פאלט איין די שפילער אויף „גאשע" און „זאשע" איז דאך דער מעטש, אויסער מיט קליינע אינצידענטלעך, אדורך רוהיג, וואס קומט אבער ארויס, אז נאכ'ן מעטש איז אויסגעבראכען א פארמעלע שלאכט צווישען יודען און קריסטען און שטעקענס מיט שטיינער זענען געפלויגען ווי האגעל, און אויך איך בין קוים מיט'ן לעבען אנטלאפען.

קורץ, אויך אויף דעם מעטש האב איך געזעהען בלוט, טייך דא זענען געווען פערוואונדעטע, לכן ווענד איך זיך צו אייך נאכאמאל, ד.ה. צום צווייטען און צום לעצטען מאל, אז איהר זאלט זיך אסעקורירען און ביי דער געלעגענהייט מאך איך א קורצע מודעה וואס לייטעט זיך אזוי:

א גוטע פרנסה

עס ווערען געזוכט שותפים, וועלכע ווילען צושטעהן צו א גרויסע אסעקוראציאנס-געזעלשאפט פאר די מעטש-בעזוכער.

פרנסה געזוכערס.

די יודישע פויערים און פויערטעס.

געהאט האב איך א חלום אזא, אז עס וועט קומען א צייט ווען יודען, אונזערע יודעלעך מיט די זעקעלעך אויף די פלייצעס, די יודעלעך וואס שטעהן אין מארק און האנדלען מיט א ארשין מאנופאקטור, מיט אויבסט, מיט גארלען און זאקען, מיט זויערע אוגערקעס ובדומה, אז אט די יודען וועלען אמאל זיין פויערים, וואס וועלען האלטען א לאפעטע אין האנד, זיך בעהעפטען מיט דער מוטער ערד און ווערען שותפים צו דער וועלט.

דאס איז געווען דאמאלס, ווען איך האב זיך ארומגעטראגען מיט מאטעריאליסטישע אידעען, ווען עס איז געווען ריין דער געדאנק, אז נור אויף אזא אופן קאן געלעזט ווערען די אנגעווייטאגטע יודען-פראגע.

שפעטער האט מען דערצעהלט אז אויף די חורבות פון ארץ ישראל שטעהען יודישע יונגעלייט און פרעליינס און פיהרען אויס דארט די ארבייט פון פיאנערען, וואס האבען זיך געשטעלט די אויפגאבע זיך צוריק אומצוקעהרען צו דער ערד ארבייט, אזוי ווי אונזערע עלטערן אמאל, אז אין רוסלאנד געהען איבער טויזענדער יודישע משפחות, וואס זייער גאנצע לעבען האבען זיי געהאנדעלט און געהאנדעלט, אט זיי בעזעצען זיך אויף דער ערד און ווערען פויערים, אבער דאס אלץ האב איך געהערט זאגען, ווארום נישט אין ארץ ישראל און נישט אין רוסלאנד האב איך געהאט די מעגליכקייט צו זיין און צו זעהען דאס מיט מיינע אויגען, דערפאר האב איך מיט גרויס פערגעניגען געווען זעהען אין מיניאטור כאטש ווי אזוי עס ארבייטען אונזערע יונגעלייט דא אין טשענסטאכאוו אין דער גערטנער-פארמע אלס פויערן.

30 יונגעלייט און מיידלעך שטעהען אין פעלד מיט די שפאדלעס אין די הענד און גראבען די ערד, בעזאמען זי, בעהאפערן זי, דרעשען דאס קארן, בינדען די סנאפעס שטרוי, אקערן און זייהען, פיהרען א אמת'ע פויערישע ווירטשאפט, זיי לעבען ברודערלעך אהן קריגעריי, די נערוועז זענען ביי זיי רוהיג אזוי ווי די ערד, וועלכע זיי בעארבייטען, אלעס לעבט מיט פריינדשאפט, אלע פאר איינעם, איינער פאר אלע, און אלעס טהוען זיי מיט אזוי פיעל ליעבע און איבערגעבענהייט אז פאר אונזערע א מענש, וואס איז געווען אבגעריסען פון דער ערד, איז עס ממש נישט צו פערשטעהן. און אט די יונגעלייט זענען קינדער וואס האבען געענדיגט פון 6 ביז 8 קלאסען מיטעלשולע, איך בין בעגייסטערט געווארען פון בילד, און דער אלטער חלום און דאס וואס איך האב געהערט רעדען וועגען ארץ-ישראל און רוסלאנד האב איך געזעהן אין דער ווירקליכקייט אויף דער גערטנער-פארמע ווו 30 יונגעלייט ד"ה יחידים גור, אבער עס האט זיך אנגעהויבען, פון אונזער פאלק רייסען זיך אוועק די בעסערע די שענערע יוגענד און געהען איבער צו א הייליגע ארבייט, צו דער ערד.

זיי פערלאזען די פאזיציעס וואס האבען אונז געמאכט צו שאנד און צו שפאט, זיי ווארפען אראב דעם הויקער וואס איז אויף אונזערע פלייצעס אנגעוואקסען אין משך פון גלות און שטרעבען אז מיר זאלען ווערען א פאלק מיט פעלקער גלייך.

א נייע ערא, א נייער קלאס שטעהט אויף ביי יודען.

יודישע פויערים און פויערטעס.

לזיתן.

נישט בעשטעטיגט דעם כעשלוס וועגען ענדערן דעם נאמען פון דער סטראדאמסקא נאס אויף'ן „1-טען מאי".

ווי מיר האבען אין זיינער צייט מיטגעטיילט האט דער שטאדט-ראט פאר'ן 1-טען מאי אנגענומען א בעשלוס וועגען ענדערן דעם נאמען פון דער סטראדאמסקא נאס אויף'ן 1-טען מאי.

די וואיעוואודסטווא האט דעם דאזיגען פארשלאג נישט בעשטעטיגט צוליעב פארמעלע מעטים, אנגעוויזענדיג אז בעת'ן בעטראכטען דעם דאזיגען פארשלאג איז אויף דער זיצונג קיין קוואָרום נישט פערהאן געוועזען.

וואהלען צום ראט פון דער קראנקען-קאסע.

לויט דעם דעקרעט פון פרעזידענט פון דער רעפובליק וועלען אין א ריי-הע שטעדט, וואו די קאדענץ פון די ראטען פון די קראנקען-קאסעס האבען זיך געענדיגט, אדורכגעפיהרט ווערען נייע וואהלען.

אויך אין טשענסטאכאו וועלען ווי מיר האבען שוין אין זיינער צייט געמעלדען אדורכגעפיהרט ווערען וואהלען צום ראט פון דער קראנקען-קאסע.

צוליעב דעם ווערען שוין געמאכט אלערליי פארבערייטונגען צו די וואהלען, עס ווערען שוין געשאפען וואהל-ביוראס און אלע אנדערע נויטיגע פארבערייטונגען וועגען אין פולען גאנג.

אנווייזונגען ווי אזוי עס דארפען געשריבען ווערען ביטעס צו דער מאכט.

דאס אינערן מיניסטעריום שיקט צו צו אלע סטאראסטעס א ריהע געהעריגע אנווייזונגען וועלכע דארפען ווערען אין אלע אמטען ארויפגעהאנגען.

אין די דאזיגע אנווייזונגען ווערט גענוי געלערנט ווי אזוי עס דארפען ווערען געשריבען ביטעס צו דער מאכט, און אויך פערשידענע אינפארמאציעס בנוגע צום ערלעדיגען פערשידענע ענינים אין די אמטען.

געגען הארטלייביגקייט און העמארוידען, מאגען און געדערים-שטערונגען, לעבער און גאל-געשווילונג, רוקען און קרייץ-שמערצען איז דאס נאטירליכע „פראנץ יאזעף" ביטער-וואסער מעגליך מעהר מאהל געגוסען א וועדליך מיטעל. ערצטליכע פרובען ביי ערקראנקונגען פון די [illegible]-ארגאנען האבען פעסטגעשטעלט אז דעם וואסער Franciszka Józefa ווירקט שטענדיג אויסגעצייכענט.

KUNEROL

נאראנטירטער ריינער שפייזע - פעטס אוים קאקאסניסען.

די אויפטרעטונג שטעהט, פונ'ם אויגענבליק פון אפנלאדערען פון רויה-שטאף אין דער פאבריק ביז צום ארויסגעבען דעם פערטיג געפאקטען פראדוקט, אונטער דער שטרענגער ריטועלער אויפזיכט פון בעצירקס-ראבינער ה' עהרענפעלד פון מטטערסבורג, וואס ווערט דורכ'ן אמטסמאן פון ראבינער אברהם צבי פערלמוטער פון ווארשא, בעשטעטיגט.

קונעראל קען דאדורך פון יעדען שטרענג-גלויביגען אהן נאכרענקונג צום צוגרייטען פון די שפייזען געברויכט ווערען.

קליינע אבּרוה גערטנער איז טשענסטאכאו.

לויט דעם סיסטעם פון אויסלאנד פלאנט דער היגער מאגיסטראט איינצושטעלן אין פערשידענע פונקטען פון דער שטאדט אויף שטאדטישע פלעצער קליינע אברות גערטנער, וועלכע זאלען דינען דער בעפעלקערונג אויף אבצורוהען. די דאזיגע גערטנער זאלען געפלאנצט ווערען פון די אינזשענער און דער פריהער צייט נאך דער פראַכט.

אועלכע גערטנער קאלאניעס ווערען לעצטענס אין אויסלאנד איבעראל איינגעפיהרט. און אין צוזאמענהאנג דערמיט איז א ספעציעלע פוילישע ברעשור ראפון, וועלכע איז פונאנדערגעשיקט געווארען צו אלע ראטמענער כדי זיך צו בעקענען מיט דעם דאזיגען פלאן.

א בעראטונג וועגען די אספאלט ברוקען.

אין מאגיסטראט איז פארגעקומען א געמיינזאמע זיצונג פון די מיטגלידער פון מאגיסטראט און פון דער טעכנישער פירמע קאמפאני, וועגען די אספאלט ברוקען וואס זאלען ווערען געבויט ביי אונז אין שטאדט.

די דיסקוסיע ארום דעם צונויפגעזאמעלטען מאטעריאל האט געדויערט אייניגע שעה און איז נישט פערענדיגט געווארען, דאך לאזט זיך שוין פאראויסזאגען, לויט דער שטעלונג פון די מאסגעבענדע קרייזען פון מאגיסטראט, אז נאך חצי-יאהר וועלען מיר אין טשענסטאכאו האבען אספאלט-ברוקען.

וועגען רעגולירען די פרייזען פון ארטיקלען פון ערשטער נעבראויך.

ווי מען מעלדט וועט אין איינעם פון די קומענדיגע נומערען פון „דזיענניק אוסטאוו" פערעפענטליכט ווערען א פערארדנונג, לויט וועלכער דאס אינערן מיניסטעריום צוזאמען מיט אנדערע מיניסטעריום'ס געבען די וואיעוואדעס דאס רעכט צו רעגולירען און פעסטשטעלען די פרייזען פון ארטיקלען פון ערשטע נויטוועגדיגקייט ווי: מעהל, געבעקס, פלייש, פעטץ, וואורשטען און אויך ציגעל.

לויט דער דאזיגער פערארדנונג זאלען די וואיעוואדעס האבען דאס רעכט דאס בעשטימען די פרייזען איבערצוגעבען די זיי אונטערליגענדע סטאראסטעס, וועלכע וועלען בעשטימען די פרייזען נאכ'ן אויסהערען די מיינונג פון די ספעציעלע קאמיסיעס, דאבעי וועלען אלס גרונדען צו בעשטימען די פרייזען גענומען ווערען די גרויס פון די פראדוקציאנס-קאסטען און די ווירטשאפטליך בערעכטיגטע צאהל מיטלען.

אויסנאהמספרייזע וועלען די רעכט פון בעשטימען דעם פרייז פון ציגעל בלייבען אויסשליסליך ביים וואיעוואדע.

א ליידענדער אויף רעוומאטיזם קאטאר פון מאגען און קישקעס

בעשווערונג פון דער לעבער-טעטיגקייט זאל נישט פערגעסען צו בענוצען די צוגעגרייטע

Tabletki Karlsbadzkie Magistra Klawe.

דורכ'ן צוגרייטען די טאבלעטקעס וועגען זיי מעגליכסט דערנעהנטערט געווארען אין דער ווירקונג צו פריש נאטירעל וואסער.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און דראגעריעס

קאטוניקאט.

די צוגרייטונג צו די האנדווערקער-קאמערן וועגען אין פולען גאנג. באלד ווי דאס צעלען-געזעץ איז ארויס אין קראפט איז צוזאמענגערופען געווארען קיין טשענסטאכאו א קאנפערענץ פון קעלצער וואיעוואדסטווא, ווי עס איז געגרינדעט געווארען א הויפט וואהל-קאמיטעט, מוט'ן זיץ-ארט אין טשענסטאכאו, וועלכער האט זיך געשטעלט פאר א אויפגאבע צו צוגרייטען די יודישע האנדווערקער אין קעלצער וואיעוואדסטווא צו די האנדווערקער-קאמערן, אז זיי זאלען קאנען פיהרען זעלבסט-שטענדיג זייערע ווערקשטעטען.

די ערשטע אויפגאבע האט זיך דער וואהל-קאמיטעט געשטעלט קודם כל צו מאכען א רעגיסטראציע פון די צאהל פון יודישע בעלי מלאכות וואס טשענסטאכאו פערמאגט און טראץ אלע בעמיהונגען, וואס דער הויפט וואהל-קאמיטעט האט אנגעווענדען, ווי צוזאמענרופען פערזאמלונגען, ארויסגעלאזט אויפרופען, האבען זיך דאך נישט מעהר פערגיסטרירט ווי 1200 האנדווערקער, און די וועלכע האבען זיך נישט פערגיסטרירט וועלען אלליין מוזען זיין פעראנטווארטליך פאר'ן פערנאכלעסיגען זייערע אינטערעסען.

דאן איז דער וואהל-קאמיטעט צוגעטרעטען ארויסצובעקומען פון מאגיסטראט בעשייניגונגען פאר די רעגיסטרירטע מיטגלידער, נור דא איז אנגעטראָפען געווארען אויף פאלגענדע שוועריגקייטען 1) לויט'ן געזעץ דארף יעדער פערגיסטרירטער מיטגליעדער נישט קוקענדיג דעריבער צי ער בעזיצט יא א פאטענט אדער נישט, ארויסבעקומען אזא בעשייניגונג. דער מאגיסטראט האלט אבער, אז בעשייניגונגען קאנען בעקומען נאר יענע האנדווערקער, וועלכע בעזיצען א פאטענט פון 27-טען יאהר, 2) איז אויף די בעשייניגונגען נישט בעמערקט וויפיעל יאהר דער בעטרעפענדער פיהרט זעלבסטשטענדיג זיין ווערקשטאט וואס דאס קאן האבען א נעאלדיגע בעדייטונג. צוליעב די 2 אויבענדערמאהנטע מאמענטען ווערען נאך ביז איצט די בעשייניגונגען נישט ארויסגענומען געווארען.

דער הויפט וואהל-קאמיטעט האט וועגען דעם איינגעגעבען א מעמאריאל צום מאגיסטראט, סטאראסטווא און וואיעוואדסטווא, דעריבער איז די פראגע פון ארויסגעבען די בעשייניגונגען פון מאגיסטראט ביז היינט נאך נישט ערלעדיגט געווארען.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אז דער קאמף מיט'ן מאגיסטראט וועגען די פערפעליטען דויערט שוין 5 וואכען.

מיר מאכען אויך אויפמערקזאם אלע יודישע האנדווערקער אז אין די נאהענטסטע טעג וועט ארויסגעגעבען ווערען א פערארדנונג וועגען א צווייטע רעגיסטראציע, ד"ה אז יעדער בעל-מלאכה וועט זיך מוזען פערזענליך פערגיסטרירען ביים סטאראסטווא, אנדערש דראהט א שטראף פון 1000 זל. אדער 2 וואכען ארעסט!

מיר בעמיהען זיך זעלבסטפערשטענדליך אז די רעגיסטראציע זאל פארקומען אין אונזער לאקאל.

בעת דער רעגיסטראציע דארף יעדער האנדווערקער בעזיצען די בעשייניגונג פון מאגיסטראט, דעם פאטענט פון 27-טען יאהר און א פוילישען פאס, אדער א היימשאנג פון פאס לודושטשי, דערביי מוז בעמערקט ווערען אז קיין מעטריקע אדער פאליצייליכע ביכעל ווערט נישט גילטיג זיין.

יעדער האנדווערקער, וועלכער בעזיצט נישט קיין פוילישען פאס, דארף זיך דעריבער באלד פערזארגען מיט א „היימשאנג" כדי נישט צו האבען שפעטער קיין אונאנגענעהמליכקייטען.

אין נאמען פון הויפט וואהל-קאמיטעט פון קעלצער וואיעוואדסטווא ביים צענטראלען יודישען האנדווערקער פערבאנד אין פוילען, ווערקשטאט אין טשענסטאכאו

פארזיצער: א. הרש,

סעקרעטאר: א. גונער.

האנדווערקער פערנאכלעסיגט נישט!

דער צענטראלער יודישער האנדווערקער-פערבאנד אין פוילען אבטיילונג אין טשענסטאכאו, פאָדערט אויף אלע מיטגלידער וועלכע ארבייטען אליין, אדער העכסטענס מיט איין געזעלען און וועגען לויט'ן געזעץ פריי פון אומזאץ-שטייער, אז אינפאל ווען זיי האבען בעקומען „נאקאזען" דעם דאזיגען שטייער צו בעצאהלען, דארפען זיי זיך ווענדען אין סעקרעטאריאט פון האנדווערקער-פערבאנד אלע 40 שטעטשטעגס ביז דעם 4 סעפטעמבער, און דאבען אויסגעבענען די זייערע צוגעשיקטע „נאקאזען".

די יעניגע וועלכע וועלען זיך נישט מעלדען ביז'ן אויבענדערמאנטען טערמין וועלען אליין טראגען די קאנסעקווענצען, ווייל די ליסטע וועט אומבעדינגט דעם 5 סעפטעמבער אבגעשיקט ווערען אין דער צענטראלע קיין ווארשא.

ערקלערונג:

לעווערינג דעם שענדליכען אנפאל אויף'ן רעדאקטאר פון דער „טשענסטאכאווער צייטונג" וואס איז געבען אבגעדרוקט אין פארינען נומער פון „דער צייט" אויף וועלכען ס'איז געווען אונטערשריבען א מיטגליעדער פון קהלה-ראט, ערקלערען מיר מיטגלידער פון דער האנדווערקער-פראקציע אין קהלה-ראט, אז נישט בלויז דאס מיר האבען אין דעם קיין שום ידיעה נישט נאר אז דער דאזיגער אנפאל האט אונז זעהר אויפגערעגט.

מיטגלידער פון דער האנדווערקער-פראקציע אין קהלה-ראט

א. דוואקאווסקי, א. ליבערמאן, ישעי' גראנעק.

די בעוואוסטע שאקאלאד-פאבריק „פלוטאס" געעפענט א פיליע אין טשענסטאכאו.

די שאקאלאד פון דער פירמע „פלוטאס" וועגען אין גאנצען לאנד שוין לאנג פאפולער און בעקאנט מיט איהרע פיינסטע און געשמאקפולסטע אויסארבייטונגען וועלכע שטייגען איבער יעדע אנדערע אויסארבייטונגען.

„פלוטאס" איז צווישען דער יודישער בעפעלקערונג בעזונדער איינגעפיהרט ווייל דאס איז א יודישע פאבריק און די אקציאנערען - איינגעזעסענע נאציאנאלע יודען.

די לעצטע טעג האט „פלוטאס" געעפענט ביי אונז אין טשענסטאכאו (אלעע 21) א פאבריקס-נידערלאגע וועלכע איז פערזעהען מיט די פרישסטע און בעסטע פון איהרע אלע אויסארבייטונגען.

בעקאנטמאכונג.

די פערוואלטונג פון דער שטאדט-שוהל מאכט בעקאנט פאלגענדעס:

נישט קוקענדיג אויף דער אינטענסיווער און אנגעשטרענגטער ארבייט פון רעסטאנט-קאמיטעט איז נישט געלונגען אדורכצופיהרען אויף די ימים-טובים דעם רעסטאנט אין דער שטאדט-שוהל ווייל צום גרויסען בעדויערן בעציהט זיך די היגע יודישע בעפעלקערונג מיט פולשטענדיגער אפאטיע צו דער דאזיגער אונגעהויערער וויכטיגער אקציע. ס'איז כדאי אנצוווייזען, אז דער גרעסטער טייל פון די יודישע איינוואוינער האט נישט נאר נישט געשענקט קיין נדבות אויפ'ן שוהל-רעסטאנט, נאר אפילו נישט געצאלט פאר נויטיג, נאך מעהרערע אויפפאדערונגען צו רעגולירען דעם חוב, וועלכעס פערמעגליכט אין א גרויסער מאס צו פיהרען די רעסטאווירונגס-ארבייט. צוליעב די דאזיגע סבות איז געווען אנ'אבסאלוטע אונמעגליכקייט צוצופיהרען די שוהל צום געהעריגען מצב אויף די ימים-טובים.

נעמענדיג ווייטער אין אכט דעם בעשלוס פון דער טעכנישער קאמיסיע, אז אפילו ווען מען זאל ארויסנעמען די רוסטאוואניעס איז ביים יעצטיגען צושטאנד (מאנגעל פון עלעקטרישער בעלייכטונג א. ד. גל.) אונמעגליך אין דער שוהל צו דאווענען — איז בעשלאסען געווארען מתפלל צו זיין הייַ-יאהר אין ספעציעל-געדונגענע ערטער.

די פערוואלטונג ביים בעטראכטען דעם פראיעקט האט גענומען אין אכט צוויי מאמענטען: ערשטענס—צו שאפען בעקוועהמע ערטער, וואו דער שוהל-עולם זאל קענען אויף די ימים-נוראים מתפלל זיין; צווייטענס—צו שאפען א געהעריגען פאנד פאר דער ווייטערדיגער רעסטאווירונג פון דער שוהל.

צו דעם צוועק איז בהסכם הרב שליט"א געדינגען געווארען דער גרויסער און ליכטיגער זאל פון דער „ווארטא" (אלעע 26), ווי אויך דער לאקאל פון דער יודישער האנדווערקער-שולע (גארנצארסקא 8), וואו עס וועגען רעזערווירט ספעציעלע שטובען פאר מענער און פאר פרויען.

בילעטען וועגען צו פערקויפען: פאר'ן זאל פון דער „ווארטא" — אין די געשעפטען פון ה' א. ווארשאווסקי (אלעע 6), ווי אויך ביי די גבאים ה"ה ש. אלטמאן (אנראדאווע 24) און ח. שטיינוץ (אנראדאווע 15).

פאר'ן זאל פון דער האנדווערקער-שולע אין לאקאל פון דער שולע טעגליך פון 3 ביז 7 נאכמ.

קליינער פעליעטאן.

איך טהו זייַ צוליעב.

ווען איך קום אהיים פון דער ארבעט, בין איך שוין זיכער, אז איך וועל טרעפען עטליכע יודען, וואס ווארטען אויף מיר און ווילען זיך אויסרעדען פאר מיר דאס הארץ, ווארום זיי גלויבען, אז טאמער וועל איך זיי נאר אויסהערען און ווער שמועסט אז איך וועל נאך בעוויליגען צו שרייבען וועגען דעם אין דער צייטונג, וועלען זיי שוין בעשטימט געהאלפען ווערען.

היות אבער ווי נישט אלץ קען מען שרייבען אין דער צייטונג, ווארום ווען מען וואל שרייבען כאטש 5 פראצענט וואלט מען געדארפט אנשרייבען גאנצע בלעטער. איך וויל אויך נישט שרייבען וועגען פריוואטליכע ענינים, ווארום ווען מען וואל אנפיהרען אזא רובריק וואלט נישט געטויגט קיין מיגט מיט קיין פאפיר.

וויל איך אייך נאר געבען א קליין בילדער פון די אינטערעסאנטען וועלכע בעלאנגערן מיין שטוב און רעדען זיך ארויס פון הארצען.

באלד איינגרפריה, אפילו איך האב נאך נישט בעוויזען צו זאגען מודה אני מעלדעט מיר מיין פרוי, אז א נידריג יודעל מיט א פאר ברילען און א דרעטבנע בערדול וויל זיך מיט מיר זעהען און ווען איך גיי איהם אריין דערלאנגט ער מיר באלד די האנד און רעדט שוין: פאניע סמאל, העט רחמנות שרייבט נישט ארויס מיין נאמען אין דער צייטונג, אמת, איך האב געזינדיגט, איך האב אבער חרטה און איבערינגנ'ס איז דאך פיקוח נפש. דער יוד מאכט א רחמנות-פנים, אזוי אז ער הירקט אויף מיר און איך פרעג איהם: וואס הייסט איהר ר' יוד?

דאן דערצעהלט ער מיר, אז היות, אזוי ווי איך שרייב אין צייטונג אז עס געפונען זיך א חברה מסדר-קדושינקעס און אז זיי גיבען חופת וקדושין מענער וואס האבען פרויען און פרויען וואס האבען מענער, לכן וועל איך וויסען אז דאס פאר-פאלק, וואס ער האט געגעבען חופת וקדושין וועגען געהען א גרוש און א גרושה, און עס האט זיך ארויסגעוויזען אז ער האט עפיס א חטא איז פארגעקומען א גט בעל-כרחך און איבערינגנ'ס מישט ער זיך שוין נישט, ער האט שוין נישט זיין קיין מסדר-קידושין פאר כל חון דעלמא און דער יוד דערצעהלט מיר ווי אזוי ער האט דאס געטוהן צוליעב פרנסה און דער עיקר, עס געהט צו די ימים-נוראים, ער איז א בעל תפלה און א בעל תוקע, דארובער זאל איך נישט ארויסשרייבען זיין נאמען, ווארום דאס קען שאדען צו דער פרנסה.

איך הער אוים זיינע צרות און זאג אנהם צו אז איך וועל זיין נאמען נישט ארויסשרייבען.

עס זיצען עטליכע יודען פון ווארשאווער שטיבעל ווארשאווער 31 און דערצעהלען מיר אז יענע וואך איז צו זיי געקומען דאווענען מנחה א פעלדשער פון דער וועלבער גאס און אזוי ווי ער האט געהאט יאהרצייט, האבען די מתפללים פערלאנגט אז ער זאל גיבען ליכט, דער פעלדשער האט זיך אבער געמאכט פלא ידע, צומארגענ'ס ווען ער איז ווידער געקומען דאווענען האט איינער פון די מתפללים געפרעגט דעם שמש צו דער פעלדשער האט געברענגט ליכט, אויף וואס ער האט געענטפערט אז דער פעלדשער האט נאך נישט בעצאהלט דעם נדר פון פאר 2 יאהר. ויהי כשמוע, ווי דער פעלדשער האט דאס דערהערט איז ער געווארען שטארק אין כעס און האט זיך אנגעהויבען צו קריגען בקול רם, מיט קללות און חרפות און איז אנטלאפען פון שטיבעל.

די מתפללים וועגען זעהר אויפגערעגט געווארען אויף די זלזולים פון דעם פעלדשער, נאר ווי וואנט מען דאס זאל מער איבערגעהן. אזוי ווי די מתפללים ווילען שוין אבהמנען פראלט זיך אויף די טהיר און עס קומט אריין דער פעלדשער אין דער בעגלייטונג פון א פאליציאנט, וועלכער האט געוואלט לעגיטימירען דעם יוד וואס דער פעלדשער האט זיך געפונען פון איהם בעליידיגט. דער פאליציאנט פרעגט דעם פעלדשער ווער עס האט איהם בעליידיגט, ווייזט דער פעלדשער אן מיט דער האנד אויף א יוד און זאגט: „אט מען פארשווי ושיר".

דער פאליציאנט האט צווישען די לויטען א שמייכעל געטהאן און אויפגעשריבען דעם נאמען פון פארשווי ושיר.

ווילען אט די מתפללים און גבאים פון ווארשאווער שטיבעל, אז איך זאל מפרסם מאכען, אז א יוד, א פעלדשער, וואס זיין הויפט-פרנסה איז פון יודען ערלויבט זיך אין געגענווארט פון א פאליציאנט אנצורופען א [illegible] יוד—פארשווי ושיר.

אויך זיי האב איך צוליעב געטהון און שרייב וועגען דעם.

הייַנטער האבען צו מיר פרעטענסיעס די גבאים פון דער שטאדט-שוהל באשר איך האב געשריבען אז די ימים נוראים תפלות וועלען אנשטאט אין דער שוהל געדאווענט ווערען אין דער „ווארטא", איז מיר א רחמנות אויפ'ן מלאך הממונה על התפלות, אז ער וועט נישט פאסען די תפלות אין דער פונקטינער צייט און דאס איז נישט מעהר געווען ווי א אונשולדיגער וויץ.

וועגען זיי אז זיי פיהלען אויך, אז עס איז נישט איינגעגעבען רעכטיג נאר זיי האבען אבער קיין ברירה נישט, זיי קענען נישט איבעררייסען די ארבייט אין דער שטאדט-שוהל און מיטען, וואס עס וועט שפעטער קאסטען אומגעהויערע געלדער, אויף וועלכע זיי קענען זיך נישט ערלויבען און איבערהויפט איז דער ראבינאט אויך מסכים אז מען זאל דארט דאווענען, וזאג איך אז איך האב אוודאי נישט דאגעגען.

אויב איינ אין ליעב איז מיר ניחא, וועגען זיי אז דאס איז נאך וועניג וואס איך בין צופרידען, זיי ווילען, אז די צייטונג זאל שרייבען, אז צוליעב דעם רעסטאנט אין דער שטאדט-שוהל וועט געדאווענט ווערען אין דער ווארטא.

גוט שטעל זיך ארויס מיט א שוהל קאמיטעט, גיב איך און שרייב, אז מען וועט דאווענען אין דער ווארטא, דערינבער אלעט זיך און קויפט בילעטען.

די בעקאנטע פון „מאי" פרל. גניא דערצעהלט מיר אז בעת זי מאכט איהרע הוילובע שפאצירען פרי איינצופיהרען היגיענע ביי די יודישע מאסען האט זי זיך אנגעשטויסען אויף א פאמיליע, וואס וואוינט נארוטאוויטשא 79 אין א שטאל, אהן טהירען און אהן פענסטער.

און אויך פון דער דאזיגער נארע האט מען זיי ארויסגעטריבען און ליגען אויף דער גאס אויפ'ן פלאץ פון דער „נובערניע", האט זיך די פרוי געוואנדען צו דער פרל. מיט דעם לשון, פאני „מאי" אפשר וועלטען זי רחמנות געהאט און וועלטען נעוואהען אז מיר זאלען קריגען א דירה, זי וועלן זעהן ווי אזוי איך וועל האלטען, האט ערט איהר, איך וועל מאכען אז זי וועלען פון מיר צופרידען זיין און ווען דאס פרייליין „מאי" ערקלערט איהר, אז לעדער האט דער „מאי" נאך נישט אזעלכע מיטלען ווי צו בעזארגען די יודישע בעפעלקערונג מיט דירות, עפענט ערשט די יודענע אויף גאנץ הארץ און דערצעהלט איהרע צרות אז דער מאן סטראשעט איהר אז קוים וועט זי זיך נישט בעמיהען, אז זי זאל בעקומען א דירה, וועט ער פון איהר אנטלויפען און וועט זיך אויסזוכען א חבר מיט א דירה. לכן בעט זי מיך די פרל. גענוא, אז איך זאל שרייבען אין דער צייטונג אז מען זאל רחמנות האבען אויף א ארימען פאמיליע וואס ליגט אין גאס, און נאך מעהר דארף מען רחמנות האבען אויף דער פרוי וואס קען באלד פערלירען דעם מאן צוליב דער דירה.

אויך דאס טהו איך צוליעב און שרייב וועגען דעם, אפשר וועלען מענשען רחמנות האבען.

סמאר.

zależne jest po większej części od zużycia mydła. Kurz i brud, który trzyma się zazwyczaj odzieży oraz ciała, zawiera zarodki najniebezpieczniejszych chorób. A więc starajcie się zniszczyć tych roznosicieli chorób póki czas, a to przez ciągłe dezynfekcyjne mycie się zarówno czystem, jak i dobrem mydłem „Kollontay z pralką". To doskonałe mydło jest tanie — natomiast rachunki lekarskie i aptekarskie są znacznie droższe. Mydło „Kollontay", wyrabiane z najczyściejszych tłuszczów roślinnych i dzięki stałej chemicznej kontroli, jest bezwarunkowo łagodne i neutralne, nie szkodzi ani skórze, ani tkaninie. A ponieważ cena mydła „Kollontay" (bez opakowania i upiększenia) jest tak niską, przeto trzebaby je często używać.

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927.
Zastępca: I. LEWKOWICZ, Częstochowa, Narutowicza № 15

Z przyjemnością na rowerze pojedziesz i w nocy, jeśli „Centra" białe światło weźmiesz do pomocy.

כשר
צערעס

שפּייזע-פעטס איז פריש אנגעקומען אונד איז אללע שפּייזע-געשעפטין צו בעקומען.

די אויסאַרבייטונג פון „צערעס" ווערט אין אונזערע פאבריקען אויסגעפיהרט אונטער דער השגחה פון הרב ר' שמחה פרענקל (סקאווינא)

דורךדעם ווערט „צערעס" עמפּפוילן אפילו למהדרין מן המהדרין.

SCHICHT S. A. Warszawa.

„פלוטאָס"
שטענדיג פרישע

„פלוטאָס" שאָקאָלאַדע
„פלוטאָס" קאַרמעלקעס
„פלוטאָס" לאַנדרינקעס
„פלוטאָס" פריהלינג

צוקערוואַרג · באָמבאָנען
אין פאבריקס-געוועלב
„פלוטאָס" א. ג. אלעע 31
2 מאל אין וואָך פרישע שאָקאָלאַדע.

מאָהלען און באַטיקירען
לויט די נייעסטע מעטאָדען נעמט אָן קליידער, טיכער, שאַליכער, לויפערס, קישעלעך א. אנד.
די פּראַקטיצירטע קונסט-מאָלערין.
ט. צאָהם
קראַקאַווער 14 אדער אַגראַדאָווא 29
אין הויף ביי פרוי פראָזער.

HEMOROIDY
STAN ZAPALNY · KRWAWIENIE · SWĘDZENIE

USUWA
HEMORIN-KLAWE

1000 זל. בעלוינונג
בעקומט דער וואס וועט ענטדעקען אדער העלפען ענטדעקען די גנבה, וואס איז אויסגעפיהרט געוואָרען די נאַכט פון שבת אויף זונטאג אין דער וואוינונג ביי ס. פישהאָלטער, וואַרשאַווער 21.
דיסקרעציע שטרענג פאַרגעהאַלטען.

אכטונג קליינהענדלער!
זונטאג דעם 2-טען סעפּטעמבער ה. י. 3 אזייגער נ"מ
קומט פאָר די יעהרליכע
אלגעמיינע פערזאמלונג
אין לאָקאל פון פעראיין אלטער מארק 13, מיט פאָלגענדען טאג - אָרדנונג:
1) ערעפנונג, 2) וואהל פון א פּרעזידענט אויף די אלגעמיינע פערזאמלונג, 3) בעריכטען: א) מאַטעריעלער, ב) קאסע, ג) ביבליאָטעק, 4) רעפעראַטען א) וועגען דער עקאָנאָמישער לאגע פון די יודישע קליינהענדלער, ב) וועגען די האנדעלס קאמער, 5) בודזשעט פאר'ן יאָהר 1928/29, 6) וואהלען פון א נייער פערוואלטונג, 7) פרייע פארשלאגען.
בעמערקונג: ווען צום בעשטימטען טערמין וועלען נישט זיין אנוועזענד די נייטיגע צאהל מיטגלידער, קומט די פערזאמלונג פאָר אין 2-טען טערמין 4 אזייגער נאכמיטאג. עס ווערט גלייכצייטיג אויפגעפאָדערט, אז אלע מיטגלידער וועלכע זיינען שולדיג פערשיעדענע מיטגלידס-בייטראג אוועלכע צו ערלעדיגען ביים איינגאנג, ווייל מיטגלידער וועלכע וועלען זיין שולדיג מעהר ווי פאר 3 חדשים וועלען נישט צוגעלאזען ווערען צו דער אלגעמיינער פערזאמלונג.
די פערוואלטונג.

לשמוע אל הרנה ואל התפלה.
מיר מאכען בעקאנט דאס מיר האבען איינגעאָרדענט אין דער טאַרגאָווא גאס 9 ביים ראדאָמסקער שטיבעל בעקוועמע פלעצער פאר פרויען צום דאווענען די ימים-נוראים אין א ספּעציעלען גרויסען און לופטיגען זאל מיט די בעריהמטסטע בעלי תפלות. בילעטען שוין צו בעקומען אין וואַרשאַווער-געשעפט פון ח'קויפמאן אלעע 9 און ר' איטשע גרינצער פראָמענא 3.
בעמערקונג: די איינקונפטען וועלען בעשטימט פאר דער גרינדונג פון דער ישיבת „כתר תורה" אין אונזער שטאדט.
ועד ומני של ישיבת „כתר תורה" טשענסטאכוב.

Zarząd Kursów Językowych
w Częstochowie, Piłsudskiego 13.

zawiadamia, iż otwarcie kursów nastąpi **w środę 5 września o g. 20-ej**

W b. r. szkolnym profesorowie—specjaliści udzielać będą języki:
polski, angielski, francuski, hebrajski, niemiecki i łacina.
Po ukończeniu kursu pp. słuchacze otrzymują świadectwa.
Przy kursach BIBLJOTEKA i CZYTELNIA w jęz. polskim i obcych oraz RADIO. — Informacje i zapisy w kancelarji kursów codziennie od 10 do 12 i od 14 do 16. Kier. kursów: LEON WAJNSZTOK abs. Uniw. Parysk.
Uwaga: Załatwia się tłumaczenia i podania w tych językach.

Szkoła koedukacyjna i przedszkole
z prawami szkół państwowych
ZOFJI WAJNSZTOKÓWNY
zawiadamia, że egzaminy dla nowowstępujących od Kl. A do 4 włącznie odbędą się systemem lekcyjnym dn. 2 i 3 września. Lekcje rozpoczynają się 3 września. Wszyscy dawni uczniowie i uczenice winni przedtem wznowić zapisy. Zgłoszenia w kanc. Piłsudskiego 13, II brama, II piętro, codziennie od 15 do 17.
Dla niezamożnych ulgi w opłacie.
UWAGA: Do przedszkola przyjmuje się dzieci od lat 3.

Szkoła Rzemiosł dla Żydów
w CZĘSTOCHOWIE
podaje do wiadomości, że rozpoczęły się zapisy do oddz.: ślusarsko-mech., elektro-mech. i stolarskiego.
Kancelarja czynna codziennie od 9 do 2.

Wykwalifikowana (dyplomowana) freblanka **M. PREJZEROWICZÓWNA** po ukończeniu seminarjum ochroniarskiego w Warszawie i dłuższej praktyce tamże
zakłada komplet dla deieci od lat 3-ch.
Zgłoszenia przyjmuje M. Prejzerowicz, Aleja 1 od 11—1 i 5—7.
Początek roku szkolnego 3 września.
Ilość miejsc ograniczona. Metoda najnowsza.

א גוזיכערטע עגזיסטענץ.
KURSY SAMOCHODOWE
H. Prylińskiego
Warszawa, Aleje Jerozolimskie 27.

שולע - אויטאָמאָבילען מיט א דאָפּעלטער קערעוניצע — וועלט-פּאַטענט.
וועלכער פערליכטערט און איילט צו די לערנע שנעל און גרונדליך צו בעקומען.
פאָרבעגינען און האוזענבאָר פאַר צושיקונג.
דושעגעפלעצער און פּאַק-פּאַהר-ערלויבנים.

WYCIEŃCZENIE-BLEDNICE
LECZY
HEMOGEN

ORYGINALNY TYLKO Z FIRMĄ
KLAWE

ראַס בעסטע
שפּייזע-פעטס
צום בראָטען, פּרעגלען און באַקען איז
„פּאָטאָקאָל"

די בעסטע
פלאַנצען-פּוטער
„פּאָטאָקאַנא"

ראַס בעסטע שפּייזע - אייל
„פּאָטאָק"

אלץ אונטער דער שטרענגער השגחה פון דעם בענדינער ראַבינאַט.

OGŁOSZENIE.
Z powodu remontu kapitalnego szosy Częstochowa-Herby, zamyka się z dnia 25 b m. wszelki ruch kołowy na odcinku miejskim od ul. Augustyna do ul. Gnaszyńskiej na przeciąg czasu około 3 tygodni.
Objazd ul. Kordeckiego względnie przez cegielnię.
MAGISTRAT.

TAPETY
krajowe i zagraniczne w wielkim wyborze od zł 1,20 za rolkę oraz farby, pokosty, lakiery, pędzle it.p. artykuły malarskie poleca
W. GOSTYŃSKI
P. Marji 21, tel. 5-94.
(Firma egzystuje od roku 1893).

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון קליינהענדלער - פעראיין.
זונטאג 3 נאכמ. קומט פאָר די אלגעמיינע פערזאמלונג פון קליינהענדלער פעראיין, אין אייגענעם לאָקאל. ווי מיר הערען געזאגט, האט דער פּרעזעס ה' הענדעלער זיך אנגעזאגט צו פערנעמען ווייטער זיין אמט.

פון דער רעדאקציע.
מיר האבען דערהאלטען א אָפענעם בריעף פון האנדווערקער-קלוב צו דער פּערזאָן פון דער עלעקטראָווניע, וועלכער איז צוליעב מאנגעל אין פּלאץ אינ'ם היינטיגען נומער נישט אריין.

וואַרשאַ וועירליטש -- טעלעפאָט.
אין דער צייט ווען די ה טעכנאָלאָגיע האט דערגרייכט דעם העכסטען פונקט, ווען מיר דערהויבען זיך און פליהען מיט א שנעלקייט פון 300 קילאָמעטער א שעה און אין קלענסטע שטעטלעך קען מען הערען די שענסטע קאָנצערטען פון די הויפּט - שטעדט, שטעהען מיר אנטקעגען נייגענאיגער איין נייעס — טעלעפאָטיע.

דאס עלעקטריזירענדע וואָרט „מאַשין" מאכט פאר אונז אלעס אונמעגליכע מעגליך און אום זיך צופרידען צושטעלען און ערקלערען וועלכע עס נעמט אדער טעכנישען אויפטוו נעגונט דאס וואָרט „מאַשין" אדער „עלעקטרע".

ביי טעלעפאָטיע, ווי די צייט עלעקטריזירענדע הערטער קאנען נישט גענומען ווערען אין זלט (וויבאל פיל שרייבער פון ענגלענדישע און אויסלענדישע צייטונגען, וועלכע בעציהען זיך סקעפּטיש צו טעלעפאָטיע האבען ארויסגעזאגט די מיינונג דאס דער אינדראָקאָר קאָמוניקירט זיך מיט זיין מעדיום דורך ראדיא, אדער ער איז א בויכרעדנער.

ערקלערן מוז עס זיך אלס טריק אדער שווינדעל און מיר ווענען מיט זיך צופרידען. און באמת זענען שוין פיעל אועלכע שווינדלער דעמאסקירט געוואָרען.

די בעציהונג פון די וויסענשאפטסמענער צו וואַרשאַ וועירליטש איז אין אנפאנג אויך געווען פון דעם מין. עס איז אבער א פאקט, דאס דער גרעסטער סקעפּטיקער, וועלכער קומט אויף אזא מין טעאַטער מיט פערשידענע פאָראורטהיילען ווערט דורך וואַרשאַ'ן עלעקטריזירט.

דאס שנעלע טרעפען פון יעדענס געדאנקען, צוטרעפען נעמען, אויספיהרען די פערלאנגען פון פובליקום אזה וועלכע עס איז קאָמפּאַקט און ביי דאס עס נעמט אנטייל דאס גאנצע פובליקום, האט איהם געמאכט איינס פון די אינטערעסאנטסטע יאהרהונדערטס אין איהם געגעבען די אנערקענונג פון די גרעסטע געלעהרטע אויף דעם געביעט.

אך איל שוין ניכט דערמאָנען אנדערע, עס יעט גענוג זיין דאס, ווי אזעלכע בעריהמטהייטען ווי: דער בעריהמטער פּאַרשער פּראָפ. א. מיער פּראָפ. ד"ר דריסקי, פּראָפ. ד"ר מילאן און דער בעקאנטער אין טעלעפּאַטישער אין וואַרשאַ שטעלען פעסט, דאס וואַרשאַ וועירליטש בעזיצט טעלעפּאַטישע און הענאָטישע איי- גענשאַפטען.

דאס אלעס זיינט אונז אלס בעווייז, דאס מיר האבען פאר זיך א מעדיום פון שטארקען כח, וועלכען פערשידענע געלעהרטע רופען עס: „זעהעטען פון צוואנציגסטען יאהרהונדערט".

מיט אונגעדולד ערווארטען מיר די 2 אָוונטען, וועלכע וואַרשאַ וועט אראָפּפיהרען.

ד"ר י. אלטמאַן.

דער אויפטריט פון בעריהמטען העלדען טענאָר מעטעריני, וועלכער האט נישט זיין גלייכען אין פּוילען, זינגענדיג פון דער מאסקיזער אָפּערע שוהאַליאַ, ווי אויך דער בעקאנטער היי- מאַייסט פון דער קראָקאָווער סצענע ניקא. זענען, יאניססי האבען ארויס- גערופען די גרעסטע פעראינטערעסירונג אין אונזער שטאדט.

גאנץ בעזונדער דער פענאָמענאַלער טעלעפּאַט, דער אנערקענטער איניקום פון 20-טען יאהרהונדערט, וואַרשאַ וועירליטש, וועלכען וועלכען עס רעדט די גאנצע וועלט.

מיר רעכענען דאס פובליקום זיך פריהער צו בעזארגען מיט בילעטען.

טעאַטער
„אדעאָן"
אלעע 27.
לעצטער סעאנס 9.30 שפּעטער.
געוועהנליכע פרייזען.

פון שבת דעם 1 סעפּטעמבער און ווייטער.
צו דער ערעפענונג פון הערבסט-סעזאָן. דער בעריהמטער שלאגער פון סעזאָן!
MIŁOŚĆ JOANNY NEY
מעכטיגע דראַמע פון דער באָלשעוויסטישער רע- וואָלוציע אין 10 גרויסע אקטען לויט דער ער- צעהלונג פון **איליא ערענבורג.**
ליידענשאפטליכער קאמף צווישען דער רויטער און ווייסער ארמעע. די געהיימניסען פון די סאָוויעטישע אגענטורען אין אויסלאנד. טראגישער קנויל פון ליעבע און רעוואָלוציע - פליכטען.
אין דער טיטול-ראָלע די שעהנע **עדיטא יאהאו.**
אין פּאַטאָפּלאַסטיקאָן: א אויספלוג נאך נאָרוועגיען.

טעאַטער
נאָוואָשצי
אלעע 12.
לעצטער סעאנס האלב 10.

פון שבת דעם 1 ביז דינסטאג דעם 4 סעפּטעמבער ד. י.
מעכטיגע ריהרענדע דראַמע א. ט.
Wir życia
געשפּילט אויפ'ן בעדען פון א ליבע פון א אונערפאהרען מיידעל. אין דער הויפּט - ראָלע: **לואיס מאָראן און מאָרא חאַראַנינא.**

צום שלוש פון זומער-סעזאָן! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראם אין 15 אקטען. הערליכע קאָמעדיע, וואס מאכט לאכען ביז טרעהרען.
Jedynaczka króla stali
דאס בילד וויזט, אז נישט שטענדיג קען מען זיין גליקליך מיט א קעניג.
געוועהנליכע פרייזען. לעצטער סעאנס האלב 10.

טעאַטער
„גאָוו"
אלעע 43.
לעצטער סעאנס 9.45 אוו.

הענט און ווייטערע טעג.
דער גרעסטער פילם - סוקצעס!
גרויסער שלאגער פון סעזאָן!
MIŁOSTKI
מעכטיגע דראַמע אין 12 אקטען, לויט דער ערצעהלונג פון א. שניצלער. אין דער הויפּט-ראָלע די ווייסטע שטערן פון עקראן **קאַטערינא האָרט** אלס געליבטע, **הויואן גיבסאָן, יאן קערש** און **דעני מאָרט.**
שרעקליכע טראגעדיע פון א מיידעל, וועלכע עס האט צושטערט די ערשטע ליעבע. — פילם וועלכער בלייבט אייביג אין אנדענקען פון געצייקטען און געריהרטען צושויער.